

Katsaus

ESKO PAAKKOLA	3	Aalto ja vasta-aalto
RIITTA AUVINEN	4	Suomen väestökehitys sadan viime vuoden aikana
RONALD WIMAN	8	Määrällinen väestöpolitiikka perustuu ihmisvastaisiin ideologioihin
ERKKI LÄHDE	10	Luonnon tila ihmisen tilan kuvastimena
TAPIO KAITAHARJU	12	Ihmisen elämänjuuret luonnossa
JARI OKKOLA	16	Hengen uhma
ASTA HAAPALAINEN	19	Siirtolapuutarha — urbaanin yhteisöllisyyden kokeilu
HENRYK SKOLIMOWSKI	22	Why has Western Philosophy been uncreative during the last hundred years?
TAPANI SIHVOLA	27	uskoo uuteen humanismiin
ARTO KOHO	30	Filosofia on kritiikkiä
LIISA KIESILÄINEN	34	Kasvatuskulttuuriprojektin tavoitteista ja käsitteistä

1.1987

KRIITTINEN KORKEAKOULU

---

katsaus

---

27. vuosikerta

JULKAISIJA	<i>Kriittinen korkeakoulu ry.</i>
TOIMISTO	<i>Meritullink. 9 D 31, 00170 Helsinki Avoinna 9—16 Puhelin 633 898 Postisiirtotili 715 56-0</i>
TOIMITTAJAT	<i>Kari E. Turunen, päätoimittaja Asta Haapalainen, toimitussihteeri Sini Piippo, toimittaja</i>
TILAUKSET	<i>70 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa</i>
IRTONUMEROT	<i>15 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto, Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen Kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Kampus-kirja, Jyväskylä.</i>
ILMOITUKSET	<i>1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/4 sivua 300 mk</i>
PAINO	<i>Painotalo MIKTOR Helsinki</i>

KRIITTINEN KORKEAKOULU on vuonna 1968 perustettu yksityinen valtion tuella toimiva kulttuurikeskus, joka

- tarjoaa virikkeitä kaikille aikamme ongelmista kiinnostuneille
- antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
- järjestää tilaisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle
- tarjoaa kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.

SIHTEERISTÖ *Esko Paakkola (yleissuunnittelu ja ohjelmatoiminta)
Asta Haapalainen (tiedotus)
Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuriprojekti)
Terttu Lemström (toimisto)
Sini Piippo (kolumnipalvelu)
Martti Tuomala (Inhimillisen kasvun seminaari)*

JOHTOKUNTA *Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), professori Eino Heikkinen,
toiminnanjohtaja Aira Heinänen, akateemikko Oiva Ketonen,
suunnittelupäällikkö Markku Lehto, professori Erkki Lähde,
kirjailija Matti Paavilainen, filosofian lisensiaatti Panu Rajala,
toimitussihteeri Perttu Rastas, dosentti Singa Sandelin,
osastopäällikkö Kalevi Suomela, professori Reijo Wilenius*

Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksun 40 mk/vuosi, ainaisjäsenmaksu 400 mk.

Katsaus on Aikakauslehtien liiton jäsen.

Katsauksen artikkelit ovat vapaasti lainattavissa, mikäli lähde mainitaan.

Muutokset voivat saada alkunsa vain niistä jotka ovat muuttaneet itsensä; itsensä muuttamisella on keskeinen merkitys maailman muuttamisessa.

Rudolf Bahro

Vain kun on valmis uhraamaan itsensä, voi väittää vaikuttavansa yleisiin elämänprosesseihin: ei ole muuta keinoa.

Andrei Tarkovski

Aalto ja vasta-aalto

1960-luvun lopun ja 1970-luvun alkupuolen ajatus ihmisen elämän parantamisesta ja onnen saavuttamisesta lähti yhteiskunnan rakenteiden ja toimintatapojen muuttamisesta. Nyt vajaa kaksikymmentä vuotta myöhemmin ajatus muutoksen lähtökohdasta on kääntynyt täysin päälle. Pääasiassa materialistiset yhteiskuntanäkemykset joukkojen, massojen ja yhteiskunnallisten rakenteiden ensisijaisuudesta ovat väistyneet. Hannu Taanila on tällä menneisyyteen kuuluvalla kannalla, mutta Juice Leskinen puhuu jo modernimpaa kieltä: hän korostaa omien asenteiden muuttamista esimerkiksi rauhankysymyksessä (mm. kappaleessaan Rauhaa hän irvii rauhanpuolustajia, jotka hyvin omintunnon tekevät selvää rauhanvastustajista). Lähtökohta paremman maailman luomisessa, onnellisuuden tavoittelemisessa on nyt asetettu yksilöön ja ihmisen velvollisuuteen muuttaa itsensä. Maailman elämänprosesseihin voit vaikuttaa vain sen kautta, että panet itsesi peliin ja muutat itsesi. Muutoksen lähtökohta on päinvastainen 60-luvun lopun ajatuksiin verrattuna. Uuden vastuullisen ja moraalisen ihmisen synty oli tuolloin korkeintaan uusien yhteiskunnallisten olosuhteiden tuotos ei niiden ehto.

Henki ja aine ovat vaihtaneet paikkaa. Asioiden selityspäruusteet ovat muuttuneet. Paha on myös saanut uuden paikan: aikaisemmin se löytyi ihmisen ulkopuolelta, järjestelmästä, nyt paha on ihmisen sisällä. Olennaisin kamppailu käydään ihmisiellussa. Mutta tämä kulttuuri-historiallinen virta on vanha. Uuden testamentin perestroika vaatii meitä tekemään yksilöllisen ratkaisun: kääntäkää kelkkanne ja esimerkkinä kaikille on ihmiskunnan suurin uhri.

Aika on otollinen henkiselle liikkeille. Tilanne ei kuitenkaan ole sama kuin 60-luvun lopussa. Kehityksen spiraali on yhden loikan korkeammalla. Aatteet ovat kuolleet. Maailma on haju-ton, väritön ja mauton. Vain odotus on jäljellä: kunpa tapahtuisi jotain. Ja tapahtuipa mitä vaan, ei kuitenkaan tapahdu mitään, koska mikään ei kosketa meitä. Asioita tapahtuu, mi-tään todellista ei tapahdu. Mikä on tämä näkymätön, joka suojaa meidät kaikelta maailman maulta ja elämän voimakailta tunnoilta? Aatteet eivät taistele, mielipiteet eivät polarisoidu. Jumalan teatterin pojat ovat tämän tiedottomasti huomanneet: vain uhri on enää riittävän todellista ja voi mennä tunnottomuutemme läpi. Ihmisuhri olisi kaikkein merkittäväntä. On-neksi vähempi on riittänyt: pojista tuli vain julkisuuden ja Turkan arvelluttavien sieluteknis-ten menetelmien kaksinkertaisia sääliittäviä uhreja.

Onko näille kahdelle vastakkaiselle muutoksen lähtökohta-ajatukselle sovitusta? Ehkä uudet vaihtoehtoiset yritys-, pankki-, ym. käytännöllisen elämän kokeilut yhdistävät yhteiskunnan ja ihmisen itsensä muuttamisen. Kenties tasapainoa ei ole, on vain aalto ja vasta-aalto.

EP

RIITTA AUVINEN

Tutkimusjohtaja, dosentti
Helsinki

Suomen väestönkehitys sadan viime vuoden aikana

Kriittisessä korkeakoulussa
9.12.86 pidetty alustus

Jälkiteollisena aikana on väestönkehitys saanut uudenlaisia piirteitä. Kun kuolevuus on saatu kontrolliin, eikä keskimääräisen eliniän pidentämiseksi ole ennakoitavissa mitään uusia merkittäviä keksintöjä, jää yhteiskunnan sisällä ainoaksi väestönkehitykseen olennaisesti vaikuttavaksi muuttujaksi syntyvyys ja sen merkitys. Jälkiteollisten yhteiskuntien kovin alhainen syntyvyys merkitsee ilmeisesti täysin uusia haasteita yhteiskuntasuunnittelulle ja yhteiskuntapolitiikalle.

Väestö on kaiken yhteiskunnallisen toiminnan peruslähtökohta. Ilman väestöä ei voida puhua yhteiskunnasta eikä tarvita yhteiskuntapolitiikkaa. Kaikki yhteiskunnallinen toiminta ja suunnittelu on lopulta suunnittelua väestön elinehtojen parantamiseksi. Väestö on siten paitsi suunnittelun kohde myös suunnittelun lähtökohta. Väestönkehitys ja muutokset väestön rakenteessa merkitsevät aina suunnitteluhaasteita. Tästä syystä väestönkehityksen seuranta samoin kuin sen ennakointi on yhteiskunnallisen suunnittelun kannalta keskeinen tehtävä.

Teollistumisen ajan väestönkehitys

Teollistuminen on tuonut mukanaan ei vain Suomessa vaan muuallakin omat erityisilmiönsä väestönkehityksestä. Se on merkinnyt kasvavaa väestömäärää ja väestön kasvua on pidetty itsestään selvyytensä. Samalla tavoin kuin teollistuminen on merkinnyt yleensäkin resurssien kasvua, se on tehnyt mahdolliseksi väestön lisääntymisen. Hyvin yleisellä tasolla teollistumisen aikainen väestönkehitys voidaan tiivistää maailman väestökuvan muuntumista selittävään teoriaan demografisesta transitiosta.

Teollistumisen alkuvaiheessa kuolevuus laskee voimakkaasti perantuneiden hygienian ja terveysolosuhteiden seurauksena. Syntyvyys säilyy kuitenkin edelleen korkeana, koska uudenaikaisia syntyvyyden säännöstelyä koskevia asenteita ei vielä ole omaksuttu. Tämä tila on nimetty demografisen transition aikaisemmaksi vaiheeksi ja selittää sen, että tänä päivänä väestön kasvu on voimakasta kehitysmaissa. Demografisen transition myöhäisempi vaihe puolestaan merkitsee tilannetta, jossa alhaisen kuolevuuden rinnalle ilmaantuu vähitellen myös alhainen syntyvyys. Suomi on toisen maailmansodan jälkeen siir-

tynyt selvästi tähän väestöllisen muuntumisen myöhäisempään vaiheeseen. Syntyvyys on meillä sodan jälkeisestä ajasta jatkuvasti laskenut samanaikaisesti, kun kuolleisuuden lasku on käytännöllisesti katsoen loppunut. Kuolevuuden alentamiseksi ei toisin sanoen ole enää löytynyt uusia keinoja. Tilanne näkyy selvästi graafisesti esitettynä.

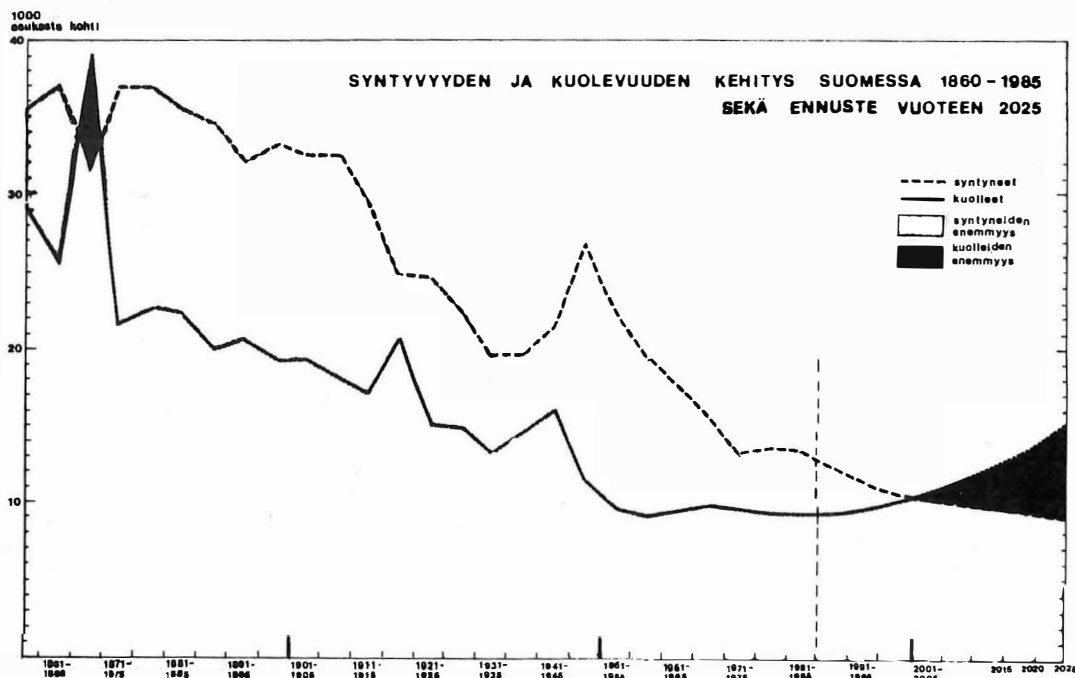
Väestön määrälliseen kehitykseen voidaan periaatteessa vaikuttaa kolmen eri tekijän avulla. Näitä kehitystekijöitä on syntyvyyden ja kuolevuuden lisäksi muuttoliike. Suomen väestönkehitykseen sadan viime vuoden aikana on vaikuttanut jossain määrin siirtolaisuus, joka on vienyt väestöä maamme rajojen ulkopuolelle. Korkean syntyvyyden valitessa siirtolaisuudella ei kuitenkaan ole ollut kovin suurta, määrällistä vaikutusta väestömme kehitykseen. Voidaan jopa nähdä, että siirtolaisuus on meillä helpottanut suurten ikäluokkien mukanaan tuomaa ns. liika-väestöongelmaa. Kun yhteiskuntarakenteet eivät ole joustaneet väestönkehityksen mukaisesti, on tätä jouston varaa ollut pakko hakea muista yhteiskunnista.

Myöhäisen teollistumisemme ja sen mukana suhteellisen pitkään korkeana pysyneen syntyvyyden seurauksena ei meillä Suomessa ole ollut maahanmuuttosiirtolaisuutta siinä määrin, että se olisi vaikuttanut väestömme määrälliseen kehitykseen. Meillä on ol-

lut työvoimaa tarjolla omasta takaa. Kuitenkin viime vuosien alentunutta syntyvyyttä koskeneessa keskustelussa on usein välytetty mahdollisuutta hankkia Suomeen vierastyövoimaa muista maista. Tässä keskustelussa on ehkä syytä tiedostaa, että siirtolaisuus on kautta aikojen ollut varsin ennakoimatonta. Silti lienee mielenkiintoista todeta, että esimerkiksi YK:n väestöennusteet katsovat siirtolaisuuden huomattavasti vähenevän oman vuosituhantemme loppupuolella. Tähän vaikuttavat kokemukset siirtotyöväen asemasta ja siihen liittyvät ongelmat. Ne ovat nykyisin yhtä hyvin tiedostettuja niin tulo- kuin lähtömaassa.

Syntyvyys jälkiteollisissa yhteiskunnissa

Jälkiteollisena aikana on väestökehitys saanut uudenlaisia piirteitä. Kun kuolevuus on saatu kontrolliin, eikä keskimääräisen eliniän pidentämiseksi ole ennakoitavissa mitään uusia merkittäviä keksintöjä, jää yhteiskunnan sisällä ainoaksi väestönkehitykseen olennaisesti vaikuttavaksi muuttujaksi syntyvyys ja sen kehitys. Jälkiteollisten yhteiskuntien kovin alhainen syntyvyys merkitsee ilmeisesti täysin uusia haasteita yhteiskuntasuunnittelulle ja yhteiskuntapolitiikalle.

Suomessa saavutettiin maailman alhaisin syntyvyys 1973 ja se on jatkuvasti pysynyt kovin matalana.

Väestöennusteiden mukaan meillä on odotettavissa absoluuttisen väestömäärän väheneminen vuosituhanneen vaihteesta lähtien. Myös joissakin muissa meitä aikaisemmin teollistuneissa Euroopan maissa on sama tilanne edessä. Tilanne on niin uusi, että selviä virallisia kannanottoja väestön miinuskehityksen suhteen ei vielä ole saatavissa. Kuitenkin useissa Euroopan maissa on viime vuosina tehostettu perhepolitiikkaa ilmeisesti vastauksena alhaiseen syntyvyyteen.

Ei kuitenkaan ole olemassa selvää ja riskitiriidatonta näyttöä siitä, että perhepolitiikalla olisi voitu suoraan vaikuttaa syntyvyyteen. Syntyvyysteorian puuttuessa tällaisen selvän näytön vaatiminen lieenee teoreettisestikin riskitiriitaista. Mutta tiedämme, että sellaisissa teollistuneissa maissa kuten Ranska ja Tšekoslovakia, joissa on tietoisesti ja pitkäjänteisesti harjoitettu perhepolitiikkaa, ei miinuskehitystä ole välittömässä näköpiirissä.

Väestön uusiutumisluku

Väestötieteilijät puhuvat väestön uusiutumisluvusta, jonka tulee olla vähintään 1,0 väestön myöhemmän absoluuttisen vähenemisen ehkäisemiseksi. Suomen väestön uusiutumisluku eli syntyneiden tyttölasten määrä hedelmällisyytikäisiin naisiin suhteutettuna on jo kauan ollut vain noin 0,8. Tämä merkitsee sitä, että Suomen väestö uusintaa itsensä nykyisin noin 80 prosenttisesti. Syntyvien lasten määrä ei siis pitkällä aikavälillä pysty korvaamaan kuolevien määrää. Tämä ennakoitu kehitys näkyy selvästi kuvioista.

Ensi vuosituhanneen alusta lähtien kuolevien määrä on suurempi kuin syntyneiden määrä nykyisillä syntyvyys- ja kuolevuusluvuilla. Väestörakenteemme muuttuu niin, että meillä tulee kuolevuusikänsä yhä suurempia ja suurempia vanhusikäluokkia ja niitä vastaan pannaan yhä pienempiä ja pienempiä lapsi-ikäluokkia. Tästä selittyy väestön miinuskehitys. Kehitys näkyy hyvin kuvioista.

Normaalioloissa väestö pystyy uusiutumaan, jos syntyvyys on hieman yli 2 lasta naista kohti. Nykyisin suomalaisessa perheessä on kuitenkin keskimäärin vain 1,7 lasta. Pitkälle kaupungintuneessa Helsingissä

perhettä kohti on vain 1,1 lasta. Neljä viidesosaa suomalaisista perheistä on nykyisin korkeintaan kaksilapsisia.

Isä, äiti ja kaksi lasta on siis tämän päivän suomalainen perhemalli. Kolmilapsinen perhe on maassamme jo harvinaisuus ja edustaa nykyajan suurperhettä. Pentti Linkolan ajankohtaiskeskustelussa esittämä tavoite korkeintaan kahdesta lapsesta naista kohti on meillä jo toteutunut ja ylitettykin, vieläpä ilman hänen esittämäänsä raskauskontrollia. Esitettyä vaatimusta on siten turha tässä mielessä enää kirjoittaa minkään puolueen ohjelmaan.

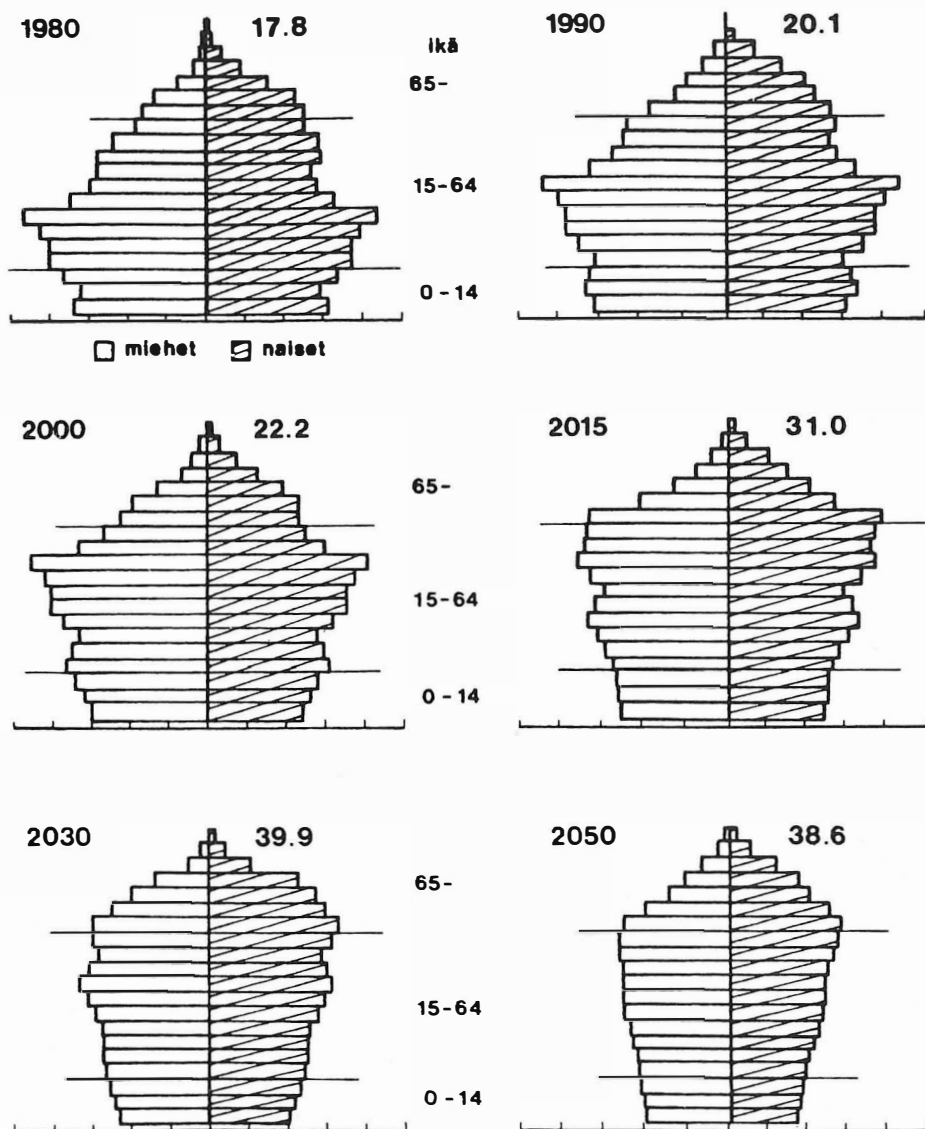
Kaiken kaikkiaan on todettava, että eräänlaisen "hitauden lain" seurauksena ei väestökehityksessä saada aikaan muutoksia kovin lyhyellä aikavälillä eikä tämä ole tavoiteltavaakaan. Väestötieteilijöiden yhteiskuntasuunnittelun kannalta ihanteena pitämä tasainen väestönkehitys edellyttää kohtuullisen pitkäjänteistä ja tempoilematonta yhteiskuntapolitiikkaa, jossa eri väestöryhmien tarpeet otetaan huomioon tasapuolisesti.

Alhaisen syntyvyyden vallitessa väestönkehityksen hitauden laki vaikuttaa niin, että kerran liikkeelle lähtenyt miinuskehitystä on vaikea muuttaa toisensuuntaiseksi. Onhan tilanne sellainen, että syntyvyyden pysyessä alhaisena yhä pienemmät naisikäluokat synnyttävät yhä pienempiä lapsi-iläluokkia. Samalla tavoin kuin väestön kasvussa myös vähenemisessä vaikuttaa korkoa korolle -ilmiö, tässä tapauksessa vain miinusmerkkisenä. Synnyttävien naisten määrä vähenee ja jotta se pystyisi pitämään yllä väestön uusiutumistason eli toisin sanoen vähintään väestön nollak kasvun, tulisi sen synnyttää edellisiä ikäpolvia selvästi suurempi määrä lapsia naista kohti. Uusiutumistason ylläpitämiseksi syntyvyyden tulisi siis huomattavasti nousta eli normaali uusiutumislähtökohta hieman yli 2 lasta naista kohti ei jatkossa riitä pitämään absoluuttista väkimäärää muuttumattomana.

Itse asiassa niiden, jotka haluaisivat säilyttää Suomessa tulevaisuudessakin noin 5 miljoonan väestön, tulisi yhdessä Pentti Linkolan kanssa vaatia, että jokainen nainen synnyttää jo nyt ainakin kaksi lasta. Koska kuitenkin osa naisista on lapsettomia, muodostaisi hyvän peukalosäännön nykyisen väestömäärämme säilyttämiseksi periaate: joka toiseen perheeseen kaksi, joka toiseen kolme lasta. Kaiken kaikkiaan yhteiskunta-

Suomen väestön ikäpyramideja (miehet vasemmalla).

Ylhäällä oikealla olevat luvut ovat 65 vuotta täyttäneiden määrä prosentteina 15–64-vuotiaista.

Lähde: Kansaneläkelaitoksen väestöennuste 1986.

suunnittelun ja yhteiskuntapolitiikan kannalta olisi onnellisinta tasainen väestönkehitys, jossa ei ole suuria heilahteluja, ei siis kovin suuria ikäluokkia, mutta ei myöskään poikkeuksellisen alhaisia syntyvyyslukuja.

Näyttää ilmeiseltä, että väestörakenteemme muodostuu lähitulevaisuudessa sellaiseksi, että meillä on paljon vanhuksia ja aikaisempaa huomattavasti vähemmän lapsia.

Voidaan ennustaa, että tulevaisuuden Suomessa lapset ovat todella arvostettuja. Kun meillä edellisten sadan vuoden aikana korkean syntyvyyden seurauksena erityisesti työttömyyskausina on puhuttu ns. liikaväestöstä, muuttuu tämä keskustelunaihe jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Jokainen suomalainen lapsi syntyy jatkossa toivottuna ja arvostettuna.

RONALD WIMAN

Valt.lis.
Helsinki

Määrällinen väestöpolitiikka perustuu ihmisvastaisiin ideologioihin

Artikkeli on puheenvuoro Suomessa käytävään väestöpoliittiseen keskusteluun.

Nyky-yhteiskunnan lapsivihamielisyys on rakenteellista, ja rakenteiden poistamiseen raha ei auta. Jo halutaan syntyvyyden nousevan, on pystyttävä osoittamaan, että lapset ovat tervetulleita tähän yhteiskuntaan. Se vaatiikin sellaisia uhrauksia, joihin hyvin toimeentuleva päättäjäsukupolvi ei ole valmis.

Aina kun syntyvyys on alkanut laskea, nostetaan esiin synkkiä ajatuksia Suomen väestön vähenemisestä ja häviämisestä maailmankartalta. Näin oli vuonna 1915, kun Suomen syntyvyys vihdoinkin alkoi laskea kehitysmaiden tasolta. Tilastotieteilijät A. E. Tudeer ja E. Gylling uhkailivat, että ”nykypolven kasvava itsekkyyys, mukavuudenhalu ja pyrkimys hyvälle paikoille ... kantaa itsessään häviönsä siemenen”. Vuonna 1934 julkaistussa ensimmäisessä väestöennusteessa arvioitiin Suomen väestön alkavan vähetä vuosina 1970—75. Näin ei käynyt.

Se suomalainen kulttuuri, jonka häviötä nämä kirjoittajat ennustivat, onkin onneksi hävinnyt. Se on muuttunut demokraattisemmaksi ja humanistisemmaksi juuri siksi, että lapset eivät enää ole tuotantohyödykkeitä. Myös nurkkapatriootin omaan napaan tuijottaminen on saanut väistyä kansainvälisen yhteistyön edellyttämien joustavampien asenteiden tieltä.

Samat huolet ja samat äänenpainot nousivat kuitenkin taas 1970-luvulla, yhden sukupolven ja lähes kaksi miljoonaa suomalaista myöhemmin. Perhepolitiikkaa perusteltiin jälleen alistamalla se määrällisen väestöpolitiikan rattaisten vetäjäksi ja keksittiin synnytyspalkkiot väestönkasvun turvaamisen taikakaluksi.

Rahan jakaminen perheille väestönkasvun turvaamiseksi kuulostaa hyvin lapsi- ja perheystävälliseltä, mutta sekä sen tausta että todellinen vaikutus on aivan muuta. Pronatalistisen, syntyvyyttä tukevan ja väestönkasvua korostavan politiikan lähtökohtana on nykypäivälle vieras ajatus siitä, että lapset ovat yhteiskuntaa varten, *YHTEISKUNNAN* rakenne on sellainen, että väestönkasvua tarvitaan. Perheiden tulisi täyttää velvollisuutensa ja turvata väestön lisääntyminen. Lapsia pidetään oikeastaan vain tulevana työvoimana. Heitä tarvitaan suurten ikäluokien eläkkeiden maksajiksi.

Pronatalismin juuret ovat heimoyhteiskuntien eloonjäämisopeissa, kirkon kaikkivaltuu-

nessa, oikeistolaisten ja vasemmistolaisten kollektivistisissa ihmisvastaisissa pakkovaltaideologioissa.

"... on muistettava, että erittäin huolestuttavan väestökysymyksemme ratkaisu edellyttää, että lapsia syntyy myös vähemmän ihanteellisiin olosuhteisiin", kirjoitti Lauri af Heurlin vuonna 1945. Tänäpä tarjotaan samaa reseptiä nuorille perheille. Yhteiskunta on kuitenkin kaikkea muuta kuin lapsiystävällinen. Nuorten perheiden odotetaan ohittavan tämän tosiasian. On oltava valmiita synnyttämään käytävillä, elämään kohtuottomien asunovelkojen puristuksessa, katselemaan miten jupeilla ja edellisen sukupolven pienillä ikäluokilla menee hyvin. On uskottava, että uhraus Suomen kansan säilymiseksi kannattaa. Harvat niistä, jotka ehdottavat perheille kolmea lasta, olisivat valmiita ahtautumaan täpötäyteen bussiin edes yhden lapsen kanssa. Kolme lasta on täysi katastrofi normaalipalkoilla eläville tämän päivän kaupungeissa.

Yhteiskunta ihmistä varten

Hedelmistään puu tunnetaan, tiesi jo vanha kansa. Näin on myös määrällisen väestöpolitiikan kohdalla. Se johtaa *SYNNYTTÄMISEN* tukemiseen. Ihmisten etujen mukaisista olisi tukea lasten kasvattamisen mahdollisuuksia. Tämä ei ratkeakaan rahan tunkeemisella jokaiseen köyhyysloukkuun. Nyky-yhteiskunnan lapsivihamielisyyden rakenteellista, ja rakenteiden poistamiseen raha ei auta. Jos halutaan syntyvyyden nousevan, on pystyttävä osoittamaan, että lapset ovat tervetulleita tähän yhteiskuntaan. Se vaatii sellaisia uhrauksia, joihin hyvin toimeentuleva päättäjäsukupolvi ei ole valmis.

Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen hyvinvoivaksi ei ole tapahtunut siksi, että meillä olisi ollut yllin kyllin työvoimaa. Tulevaisuutemme mahdollisuudet eivät nykyään myöskään tule turvatuiksi ihmisten määrällä vaan laadulla. Kun ikäluokat ovat pienentyneet, on mahdollista investoida enemmän ihmiseen, kasvattaa ja kouluttaa, järjestää suotuisat kasvuolosuhteet. Näin ei ole tapahtunut. Vähäinen edistys on ulosmitattu juuri lapsiperheiden omasta kukkarosta.

Suomen suurin väestöongelma ei ole matala syntyvyys, vaan tietoisesti taloudellisen kasvun alttarille uhrattu väestön alueellinen jakautuminen: valtaosa ihmisistä asuu juuri

siellä, missä elinolot ovat kaikkein heikoimmat. Ne jotka jäävät maaseudulle, joutuvat päivittäin harkitsemaan, koska toimeentulo loppuu.

Matala syntyvyys toki johtaa pitkällä aikavälillä epäedulliseen väestörakenteeseen. Tänäpä — juuri samasta syystä — Suomen väestörakenne on edullisempi kuin useimmissa maailman maissa. Työikäisen väestön osuus on huipussaan, mutta sille ei ole käyttöä. Edullinen väestörakenne sinänsä ei takaa hyvinvointia kaikille. Vanhuusikäluokien osuuden nousu ei myöskään uhkaa kaikkia pahoinvoinnilla. Kun työikäisen väestön määrän kasvu pysähtyy ja suurten ikäluokien aiheuttama kupla työmarkkinoilta alkaa oheta, nuorten asema paranee, heidän palkkatasonsa nousee, suhteelliset asumiskustannukset laskevat. Viimeistään silloin lapsiluku nousee. Mutta se ei enää ehdi takaamaan Suomen väestön pysymistä viidesä miljoonassa. Miksi pitäisi?

Jos lapsilukua halutaan nostaa aiemmin, tarvitaan rakenteellisia uudistuksia. Ilmeisesti on niin onnellisesti, että valtaosa nuorista perheistä ei lankea määrällisen väestöpolitiikan tavoitteiden mukaisiin, lyhytvaikutteisiin taloudellisiin kiihokkeisiin.

Suomalainen yhteiskuntapolitiikka perustuu tänään ajatukselle, että yhteiskunta on ihmistä varten. Ns. väestöpolitiikankin olisi aika nousta 1500-luvun merkantilistisista ideologioista.

Mieleen tulee useita maita, joissa jo moni sukupolvi on uhrautunut tulevien sukupolvien hyväksi. Nuo sukupolvet odottavat edelleen tuota saavuttamatonta hyvää, tuhat vuotista valtakuntaa.

KIRJALLISUUTTA

Heurlin, Lauri O. af.: "Syntyvyyden säännöstely ja väestöpolitiikka", Aikamme kysymyksiä 1., Otava, Helsinki 1945.

Lento, Reino: "Väestöpoliittisen ajatustavan synty ja tähänastinen kehitys Suomessa, Väestöpolitiikkamme taustaa ja tehtäviä, Väestöliiton vuosikirja 1, 1946.

Wiman, R. "Syntyvyyden ennusteet ja ennustajan näkökulmat" Suomen väestötieteen yhdistyksen julk. No 5, 1978, ss. 34—41.

—, —: "Syntyykö meitä liian vähän?" Sosiaaliturva 9/1981, ss. 380—382.

—, —: (toim) "Väestökehitys ja Suomen tulevaisuus", Suomen väestötieteen yhdistyksen julk. No 7, 1982.

—, —: "Development of Population Thought from Ancient Times to Current Policy Debate", Helsingin yliopisto, sosiologian laitos, Monisteita No 45, 1986.

ERKKI LÄHDE

Professori
Helsinki

Luonnon tila ihmisen tilan kuvastimena

Alustus on pidetty 6.11.86
Metsäluonnon kautta henkiseen
kehitykseen -seminaarissa, joka
pidettiin Antroposofisen liiton,
Kristosofien, Ruusu-Ristin ja
Teosofisen seuran jäsenille.
Tällainen yhteistyö on tietävästi
ainutlaatuista koko Euroopassa.
Seminaaritoiminta jatkuu ensi
kesänä.

Metsän tuhoutuminen tulee
mitä todennäköisimmin
olemaan meille suomalaisille
myös psyykkisesti hyvin
vakava asia. Juuremme ja
henkinen luomisvoimamme
perustunut terveeseen ja
monimuotoiseen
metsäluontoon. Miten
voimme säilyttää henkisen
tasapainon ja perustan, jos
ympäristömme on vain
aukeaksi hakattuja maita tai
kuolleita puita, pystyssä
törröttäviä entisiä metsiä.

Teollistuneissa maissa ihminen hävittää luon-
toa jopa kehitysmaita vakavammin ja perus-
teellisemmin. Vain muutaman vuoden ku-
luessa saasteiden aiheuttamat metsävauriot
ja -kuolemat ovat lisääntyneet moninkertai-
sesti. Erityisesti Keski-Euroopassa tilanne on
vakava, mutta pitkälle edenneet vaurioiden
merkit ovat nähtävissä jo Suomenkin luon-
nossa.

Tuotamme saasteita väkilukuun verrattu-
na huomattavan suuria määriä. Lisäksi
saamme toisen mokoman ilmapirtauksien
mukana muualta tullittomana tuontitavara-
na. Kesällä 1985 tehtiin ensimmäinen puus-
ton vaurioitumista selvittävä metsien inven-
tointi Etelä- ja Keski-Suomessa pohjoisraja-
na Lapin lääni. Inventoinnissa tutkittiin mm.
mäntyjen ja kuusien neulaskatoa eli har-
suuntumista. Tulos oli todella huolestuttava.
Yli kymmenen prosenttia neulasistostaan
menettäneitä puita oli joka neljäs eli 25 %,
vaikka inventoinnin tekijät yrittivät jättää
harsuuntumisesta ns. luonnollisen osan eli
mm. iästä aiheutuneen neulaskadon huo-
mioonottamatta. Näkyvä harsuuntuminen
eli neulaskato on osoitus jo pitkälle eden-
neestä neulasiston muutoksesta. Sitä ennen
vaurioita esiintyy jo esimerkiksi neulasten va-
hakerroksessa ja solukossa.

Metsäkasvit vaurioituneet

Viimeisen kolmenkymmenen vuoden kulues-
sa on tapahtunut merkittäviä muutoksia
myös muussa metsäkasvillisuudessa. Etelä-
ja Kaakkois-Suomen kuivilla mäntykankailla
puolukan varvuston peittävyys on pienenty-
nyt lähes puolet, poronjäkälien kolmannek-
sen sekä kerrossammalten noin viidenneksen.
Nämä kasvit arvioidaan varsin heikoiksi kes-
tämään esimerkiksi ilmansaasteita. Luontai-
sen kehityksen mukaan niiden olisi pitänyt
tutkituissa metsäkoissa pikemminkin runsas-
tua. Vastaavasti kohtalaisen kestäväksi arvi-

oidun kangaskynsisammalen osuus on nous-
sut kaksinkertaiseksi. Tulos on yhdenmukai-
nen puissa kasvavien naavamaisten jäkälien
voimakkaan vähenemisen kanssa. Aiemmin
myös Etelä-Suomen metsissä runsaina esiin-
tyneet naavamaiset jäkälät ovat monin pai-
koin lähes hävinneet. Tilalle on tullut ensi-
sijaisesti kuusia vakavasti harmaannuttava
rähmämäinen paisukarvejäkälä. Kun yleisesti
tiedetään, että jäkälät kestävät heikosti saas-
teita, monet erehtyvät kuvittelemaan paisu-
karveen rähmäännyttävien puiden todista-
van, että metsäluontomme olisi edelleen hy-
vin puhdas ja terve.

Merkkillisin ilmiö puiden vaurioitumisessa
on varttuneiden puiden latvojen taipuminen
pohjoiseen ja nuorienkin puiden etelään kas-
vaneiden oksien kääntyminen ja kiertyminen
pohjoiseen. Ilmiöt ovat alkaneet männyillä
viime vuosina yhä voimistuen. Ensimmäiset
merkit samoista vaurioista näkyvät myös
kuusissa ja lehtipuissa.

Todennäköisesti kyse on laajasta ongelma-
vyyhdestä. Ylimpien ilmakehien otsoniker-
ros on pitkälle tuhottu. Näin auringon
ultraviolett- ja muu kosminen säteily pää-
see maahan entistä raaempaan. Samanaikai-
sesti maan läheisen ilmakehän saasteilla
on pahoin vaurioitettu neulasten rakennetta
ja lehtivihreähiukkasia sekä maassa puiden
mykoritsoja. Maan happamoitumisen seu-
rauksena haitalliset metallit yhdisteineen ovat
tulleet liukoisiksi sitoen tärkeitä pää- ja hi-
venravinteita sekä tuhoten mykoritsoja ja
muuta pieneliöstöä.

Suomessa ollaan saastevaurioissa jo siinä
tilanteessa, jossa Keski-Euroopassa oltiin
vain muutama vuosi sitten. On perustellusti
pelättävissä, että tuhojen jo käynnistyttyä
meillä niiden nopeus on kovempaa kuin
Keski-Euroopassa, sillä luonto on täällä ar-
kaa ja helposti haavoittuvaa. Näyttää siltä,
että vain lyhen ajan kuluessa Suomessa ti-
lanne edelleen vakavasti huononee.

Teollistuneiden maiden metsien tuhoutu-
minen saasteiden vuoksi on biologisesti ja
ekologisesti erityisen vaarallista, sillä se ai-
heutetaan myrkyllisillä, luonnon elinvoiman
tappavilla aineilla. Tällöin koko ekosysteemi;
pellot, vedet ja metsät sairastuvat. Pitkään
jatkunut luonnon kovakourainen käsittely on
muutoinkin pahentanut tilannetta. Luonnon
yleinen vastustuskyky on heikentynyt. Herk-
kyys poikkeuksellisille sääoloille ja niiden
seurannaistuhonille on yleisesti voimistunut.

Mikä metsässä — se ihmisessä

Myös metsäluonnossa tehometsätalouden
voimaperäiset käsittelyt nopeuttavat ja voi-
mistavat ilmansaasteiden ja poikkeuksellisen
sääolojen aiheuttamia tuhoja. Yhden
puulajin monokulttuuria tavoitteleva män-
nyn istutus voimaperäisesti muokatulle avo-
hakkuualalle, vesakkomyrkytys ja typpilan-
noitus lisäävät mm. maan happamoitumis-
riskejä ja metsäluonnon köyhtymistä sekä
heikentävät sen terveyttä ja vastustuskykyä.

Luonnon myrkyttäminen aiheuttaa aineel-
listen vaurioiden lisäksi sairauksia, suoranai-
sia epidemioita kasveille ja eläimille sekä tie-
tenkin yhä lisääntyvässä määrin myös ihmi-
selle. Vanhojen, jo tunnettujen sairauksien
ohella syntyy uusia. Suomessa on jo löydet-
ty merkkejä virustaudeista metsäpuiden tai-
milla, joita on kasvatettu ihmisen ”hyvässä
hoidossa” taimitarhoilla.

Metsän tuhoutuminen tulee mitä todennä-
köisimmin olemaan meille suomalaisille
myös psyykkisesti hyvin vakava asia. Juurem-
me ja henkinen luomisvoimamme perustu-
vat terveeseen ja monimuotoiseen metsä-
luontoon. Miten voimme säilyttää henkisen
tasapainon ja perustan, jos ympärillämme
on vain aukeaksi hakattuja tai kuolleita pui-
ta, pystyssä töröttäviä entisiä metsiä.

Tapahtumat ovat jo ryöstäytyneet tutkimuk-
sen edelle. Nykyisen luonnontieteen ja tek-
niikan keinot näyttävät olevan tuhojen kor-
jaamissa tehottomia. Seurauksena on syvä
neuvottomuuden tila.

Todellisten korjausten ja muutosten edel-
lytyksenä on ihmisen ajattelun muuttumi-
nen. On oivallettava luonnon olevan muuta-
kin kuin mekaanisesti toimiva koneisto. On
oivallettava, että se on monimutkainen ja
hienorakenteinen elävä järjestelmä, jolla ai-
neellisten ulottuvuuksien ohella on moninai-
sia aineettomia, elämän perusteisiin liittyviä
ilmenemismuotoja.

Ihmiskunnan suurin ongelma on ydinener-
giasta ja sen saasteista vapautumisessa. Ydin-
energiasaasteilla näyttää Keski-Euroopasta
tulneiden tutkimustietojen mukaan olevan va-
kava yhteys myös metsäkuolemiin. Ydinener-
gian käyttö ja sen saasteista selviytyminen ei-
vät ole nykyisen luonnontieteen ja tekniikan
hallinnassa. Ydinenergia on keksitty ja otet-
tu käyttöön selvästi liian aikaisin.

TAPIO KAITAHARJU

Kirjailija
Kouvola

Ihmisen elämänjuuret luonnossa

Alustus on pidetty 6.11.86
Metsäluonnon kautta henkiseen
kehitykseen -seminaarissa, joka
pidettiin Antroposofisen liiton,
Kristosofien, Ruusu-Ristin ja
Teosofisen seuran jäsenille.

Tarkoituksena oli, että
ihminen käyttäisi luontoa
omaksi rakennukseksi,
koska ihminen itse on osa
luontoa. Tarkoituksena ei
ollut, että ihminen alistaa
luonnon palvelijakseen ja
käyttää sitä hyväkseen
tuohamalla.

Otsikon asettaminen kysymyksen muotoon
antaisi mahdollisuuden selvittää yhden sanan
vastauksella: kyllä. Jos ilma saastuu keltotomaksi hengittää, vesi tai ravinto pilaantuvat tai otsonikerros häviää aivan kokonaan, yhden sanan vastaus riittäisi. Tarkoitukseni ei ole selvittää näin vähällä, vaan koetan selvittää näkemystäni syvemmältä ja seurata ihmisen elämänjuuria luonnossa sekä aineellisella että eetterisellä tasolla. Jälkimmäinen antaa elämän edelliselle, siksi on välttämätöntä seurata näitä molempia.

Mikä artikkelissani koskee ihmistä, tarkoittaa tietenkin kuolemattoman ihmisen käyttövälinettä oli aineellis-eetteristä olemuspuolta.

Koetan seurata ihmisen elämänjuuria ikään kuin portaittain. Kyse on kuitenkin vain eräänlaisesta hahmotelmasta, ei mistään yksityiskohtaisesta tarkastelusta.

Maailmankaikkeus

Korkein porras ei ole aivan matalalla. Se on maailmankaikkeus. Yleensä maailmankaikkeus ymmärretään ikään kuin valtavan suureksi jättiläiskoneistoksi, joka toimii koneiston tavoin ja jossa vallitsee koneiston lainalaisuus. Sitä hallitaan tieteiden tasolla varsin pitkälle, ja siitä saadaan selville aina tarkempia ja yksityiskohtaisempia lainalaisuuksia. Usein ei kysytäkään, miksi tuo koneisto on juuri tällaiseksi tullut.

Oman näkemykseni mukaan tämän kaiken havaittavan takana on suuri jumalallinen ajatus. Näkyväisen takana siinä toimivat suuret energiajärjestelmät, joihin on kytketty myös tämä meidän vähäinen Maaplaneettamme. Me ihmiset täällä ja koko Maan luonto, siis koko luomakunta, olemme erään energiajärjestelmän osia. Järjestelmä toimii siten, että Maa luovuttaa ylijäämäenergiaa silloin, kun kehitys toteutuu täällä suunnilleen oikealla tavalla. Ylijäämäener-

gia siirtyy toisille taivaankappaleille tässä aurinkokunnassa ja muualla. Vastaavasti Maa saa muualta sellaisia energioita, joita ei voida tuottaa täällä.

Kun tiedollinen ja henkinen kehitys yhdessä toteutuvat tällä tavoin, järjestelmä toimii. Kun kehitys lähtee luisumaan harhaan, tulee vaikeuksia eniten ihmiselle itselleen, mutta samalla myös Maan luonnolle. Harhautuneen kehityksen takia me riistämme itseltämme väkivalloin tätä luovutettavaa energiaa. Tähän tilanteeseen olemme ajautuneet tiedollisen kehityksen ryöstäydyttyä hallinnasta. Näin me aiheutamme vaurioita elämänjuurillemme, jotka ovat Maan sekä ai-neellisella että eetterisellä tasolla.

Maaäiti ja luonnonhenget

Seuraava porras alaspäin tultaessa on tämän Maa-planeettamme olemus, elämänjuuriemme koko varsinainen kasvualusta. Maa-planeetta on elävä kokonaisuus siinä missä metsän puu ja ihminen, jotka puolestaan ovat vain luonnon ilmentymiä. Maa-planeetta on elävä olento siten, että sillä on sekä aineellinen että eetterinen olemuspuoli kuten ihmisellä ja metsän puulla. Planeetan muuttuminen "eläväksi" alkoi siinä vaiheessa, kun se hahmottui aineelliseen tasoon. Tässä vaiheessa Maa-planeetalle laskeutui naispuolinen jumaluuden voima, jota itse olen kutsunut Maaäidiksi.

Tämä jumalallinen voima teki mahdolliseksi vihreän luonnon kehittymisen. Ilman jumalallista naisvoimaa ei sen kehittymisen olisi ollut mahdollista, sillä vain naisvoima on tällä tavoin uutta luovaa. Jo alkuvaiheessa tulivat luonnonhenget mukaan työntekijöinä. Aluksi luonnon ilmentymät olivat yksinkertaisia ja selkeitä, ja siksi myös luonnonhenkien oma taso oli yksinkertainen ja selkeä. Uusien muotojen luomisen myötä muuttuivat luonnonhenkien työsuoritukset vaativimmiksi, ja heidän maailmassa sai pitemmälle kehittyneitä muotoja ja korkeampia kehitystasoja. Samalla heille annettiin enemmän itsenäisiä työskentelymahdollisuuksia. Nykyisin luonnonhenkien työalue on hyvin laaja, ja monien elämää tuhoavien voimien takia vakavasti uhattu. Ihmisen tehtävä olisi ymmärtää heidän työtään, antaa kättä yhteistyön merkiksi ja yrittää korjata aiheutetut luonnonvauriot. Tästä eteenpäin pitäisi jatkaa yhteistoimin.

Luonnonhenkien asema ymmärretään — silloin kun ymmärretään — samanlaiseksi kuin saduissa ja taruissa: heitä on vielä ly-myämässä jonkun mustuneen riihen takana, ja heitä saattaa vielä nähdä. Mielestäni luonnonhenkien tärkein työalue on juuri luonnon suuressa kokonaisuudessa, sen eetterisellä tasolla elvyttämässä ja rakentamassa luonnon ilmentymiä.

Luonnon alistamisesta

Vanhat raamatullisen ajan kirjat ja kirjoitukset ovat ehtymätön lähde niille, jotka kykenevät tutkimaan niitä alkuperäisteksteistä. Harrastelijakin voi löytää niistä mielenkiintoisia ja miettimisen arvoisia asioita. Tästä aihepiiristä on raamatullisen ajan kirjoituksissa kaksi toisilleen vastakkaista, luontoa koskevaa näkemystä. Toinen löytyy Ensimmäisestä Mooseksen Kirjasta, joka tutkijoiden mukaan on kirjoitettu noin 3000 vuotta sitten. Sen luomiskertomuksen suomen-noksessa sanotaan: "Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja tehkää se itselle alamaiseksi, ja vallitkaa meren kalat ja taivaan linnut ja kaikki maan päällä liikkuvat ihmiset".

"Tehkää se itselle alamaiseksi" on aika painavasti ja pahasti sanottu. Kysyä voi, onko tuo luultavasti kansanperinteestä kerätty alkuperäisteksti tullut merkityksi muistiin ol-lenkaan oikeassa muodossa ja onko se käännetty oikein vieraille kielille. Joka tapauksessa kehoitus "tehkää se itselle alamaiseksi" on materialistisessa elämäntarkastelmassa otettu tarpeettoman vakavasti ja alistettu luontoa yhä kiihtyvällä nopeudella ihmiskunnan palvelukseen. Tarkoituksena on, että ihminen käyttäisi luontoa omaksi rakennukseksi, koska ihminen itse on osa luontoa. Tarkoituksena ei ollut, että ihminen alistaa luonnon palvelijakseen ja käyttää sitä hyväkseen tuhoamalla. Vaurioittamalla tällä tavoin luontoa, vaurioitamme samalla siellä olevia sekä aineellisia että eetterisiä elämänjuuriamme. Myös vauriot ovat etenemässä kiihtyvyyden lain mukaisesti.

Mooseksen Kirjan luomiskertomukselle vastakkainen näkemys luonnon käyttämisestä voisi löytyä Uudesta testamentista, mikäli sen kirjoihin olisi sisällytetty Essealainen Rauhanevankeliumi. Se on kuitenkin jätetty pois mykyisestä Uudesta testamentista.

Muutamalla sanalla ilmaistuna tuo evankeliumi kertoo Jeesuksen opetukset aurin-
gon, ilman, veden ja elävän ravinnon paran-
tavista voimista. Essealainen Rauhan-evan-
keliumi päättyy rukoukseen, missä Jeesus yk-
sinkertaisin sanoin kehoittaa rukoilemaan
Taivaallista Isää (Heavenly Father) ja Maa-
äitiä (Earthly Mother) sanomalla näin:

”Ja rukoilkaa päivittäin Taivaallista Isään-
ne ja Maaäitiänne niin, että teidän henken-
ne tulisi yhtä täydelliseksi kuin teidän Tai-
vaallisen Isänne henki, ja että ruumiimme tu-
lisi yhtä täydelliseksi kuin teidän Maaäitin-
ne on täydellinen. Sillä jos ymmärrätte, tun-
nette ja täytätte käskyt, teille annetaan kaik-
ki, mitä rukoilette Taivaalliselta Isältänne ja
Maaäidiltänne. Jumalan viisaus, voima ja
rakkaus ovat kaikkea muuta ylempänä”.

Evankeliumi päättyy tuttuun Isä meidän-
rukoukseen, joka on osoitettu erikseen Tai-
vaalliselle Isälle ja erikseen Maaäidille. Tai-
vaalliselta Isältä rukoiltiin siis hengen kirk-
kautta ja Maaäidiltä ruumiin terveyttä ja täy-
dellisyyttä.

On helppoa kuvitella, millaiseksi olisi alun
perin muodostunut käsityksemme jumalal-
lisista voimista ja elävän luonnon takana
olevista äitivoimista, jos tämä Essealainen
Rauhan-evankeliumi olisi otettu mukaan
Uuteen testamenttiin.

Energiavirtaukset

Maan suuressa elävässä kokonaisuudessa
liikkuu suuria energioita, samoin kuin niitä
on metsän puussa ja ihmisessä. Luonto siir-
tää tarvittavia energioita eri puolille, kuljet-
taa täydennystä sinne missä sitä tarvitaan, ja
helpottaa liikapainetta jostain muualta. Näi-
tä energiovirtauksia on ehkä eniten eetteri-
sellä olemuspuolella.

Näin energiovirtaukset ovat pahoin häi-
riintyneet, mm. saasteiden ja muun elävän
luonnon tuhoutumisen myötä. Uusi vakavia
häiriöitä aiheuttanut tekijä on ydinenergian
käyttö seurauksineen. Vaurioittaessamme sil-
lä elävän kasvualustamme, Maa-planeetan
suuria energiovirtauksia, vaurioitamme sa-
malla sekä itseämme että luonnon muita il-
menemismuotoja kuten metsän puita. Luon-
non kärsimät vauriot kuvastuvat samalla
meissä, ne ikään kuin heijastuvat meihin.
Yleisesti nuo heijastusvaikutukset näyttävät
esiintyvän lisääntyneenä sairastamisena,

ystenmääräisenä väsymyksenä, haluttomuus-
tena, elämänuskon menettämisenä, omien
energiavirtauksen häiriintymisenä.

Edellä tarkoittamani häiriöt esiintyvät siis
eetterisellä tasolla. Niiden aiheuttajaa ei voi-
da mittareilla — ainakaan toistaiseksi — to-
deta. Meitä huonommassa asemassa on
luonnonhenkien ”työorganisaatio”, koska se
toimii yksinomaan eetterisellä tasolla.

Sairastuminen

Seuraava taso ihmisen elämänjuuria seurat-
taessa on välitön riippuvuus luonnosta. Ih-
misen aineellis-eetterinen ”työväline” on saa-
nut rakennustarpeensa luonnon suurista tar-
vikevarastoista. Ennen teollistumista näiden
tarvikkeiden laatu oli hyvä, koska ne olivat
puhtaita ja ”luonnonmukaisia”. Laadullisesti
hyvistä tarvikkeista rakentui tyydyttävä käyt-
töväline. Niinpä metsän puu ja ihminen täl-
tä osin selvisivät elämän niukkuudessa. Te-
ollistumisen seurannaisvaikutukset vaurioit-
tivat tarvikevarastoja monella tavalla. Sa-
maan suuntaan alkoivat vaikuttaa maatalou-
den käyttämät kemialliset lannoitteet, erilai-
set myrkyt ja muut tehotoimenpiteet.

Lääketieteen keinoin on haittavaikutuksia
kyetty arvokkaalla tavalla lieventämään tai
poistamaan. Edelleen on tieteen keinoin vah-
vistettu ja tavallaan ulkoapäin rakennettu ih-
mistä, jotta hän selviäisi yhä lisääntyvien
haittavaikutusten keskellä. Näkemykseni mu-
kaan on kuitenkin olemassa raja, jota ei tä-
mänkaltaisessa ihmisen auttamistyössä voi-
da sivuuttaa. Ulkoapäin ei ole mahdollista
loputtomiin pyrkiä korvaamaan ihmisessä
olevia omia sisäisiä suojaamisjärjestelmiä.
Jos raja ylitetään, seurauksena on ihmisen
rappeutuminen ja tietynlainen romahtami-
nen.

Tuntuu siltä, että tämän raja lähestyy. Jul-
kisuudessa on esitetty virallinen ennuste esi-
merkiksi siitä, että syöpätapaukset tulevat
kolminkertaistumaan vuoteen 2000 mennes-
sä. Tietenkin on arvokasta, että syövän syitä
pyritään selvittämään kaikin mahdollisin
menetelmin. Kuitenkaan ei voi välttyä ajatuk-
selta, että enimmäkseen edelleen tutkitaan
oireita eikä taudin aiheuttajaa. Mielestäni pi-
täisi seurata ihmisen elämänjuuria luonnos-
sa ja tutkia, mitä kaikkea ne saavat kasvu-
alustastaan maasta, vedestä, ilmasta, aurin-
gonvalosta. Elämänjuuret imevät lukuisia oi-

reita juuri niistä. Lääketiede on luonnontieteistä ihmiselle läheisin, sillä se koskettaa jo kaista. Se voisi olla myös suurin vaikuttaja heräteltäessä ihmisiä ymmärtämään kasvu-
alustan merkitys meille jokaiselle.

Teen vielä silmäyksen kuolemaan, koska se varmuudella aikanaan koskettaa meitä jo kaista. Tässä tarkastelussa ei siis ole kysymys kuolemattomasta ihmisestä, vaan hänen aineellis-eetterisestä käyttövälineestään.

Kuolemasta on tehty yhteiskunnassamme laitostapahtuma, jonka seurauksena ihmiset on eristetty tästä elämään liittyvästä tapahtumasta ja sen ymmärtämisestä. Vanhoissa ruumiin siunaussanoissa sanotaan kauniisti ja osuvasti: "Maasta olet sinä tullut, maaksi pitää sinun jälleen tulevan", Tähän saakka nuo sanat pitävät täysin paikkansa, sillä maasta — luonnon tarvikevarastoista — olemme todella saaneet käyttövälineemme rakennustarvikkeet niin eetterisellä kuin aineellisella tasolla. Kuoleman tapahtumassa kumpikin olemuspuoli hajoaa sitten omaan tarvikevarastoonsa, mistä niiden energiat tulevat uudelleen käytettäväksi.

Suomalainen metsä

Kahdessa erilaisessa elinympäristössä eläviä ihmisiä voi tutkia ja vertailla keskenään. Toiset elävät eteläisemissä maissa, missä maa on

paljas ja polttava, koska metsäluonto on sieltä hävitetty jo sukupolvia aikaisemmin. Toiset taas elävät vaikka Suomen kaltaisessa, vielä metsäisessä maassa. Edellisten eetterien olemuspuoli on rakenteeltaan tumman sävyinen, siitä puuttuu eräänlainen kimmoisa elävyys. Jälkimmäisten on taas vaaleampaa, kimmoisaa ja elävää. Edellinen päästää väkivoin lävitse uutta luovaa ajattelua, jälkimmäinen taas edistää sitä.

Luonnonmetsä tuottaa tällaisia energioita, uudistaa eetteristä olemuspuoltamme, elävöittää sitä. Pelkkä hiljainen liikkuminen metsässä rauhoittaa ja antaa voimia — jos vielä muistaa niitä pyytää, on tulos varmaan kaksinkertainen. Ihmisen omat sisäiset eetteritason järjestelmät toimivat tässä tapauksessa myös näiden metsästä saatavien energioiden muuntajina, minkä seurauksena ne muuntuvat ihmisessä suoraan käyttökelpoiksi. Tässä mielessä olemme vielä hyvässä asemassa muihin muihin seutuihin verrattuna. Meillä ihmisen elämänjuuret luonnossa vahvistuvat puhtaalla luonnonmenetelmällä.

Edellä olen raotellut oman näkemykseni mukaisia tähytysluokkuja erälle merkittävimmille tasoille, joista ihmisen elämänjuuret saavat ravintonsa. Ehkä meidän pitäisi jo huomisesta lähtien jokaisen omien mahdollisuuksiemme mukaan siivota omaa yhteistä kasvualustaamme.

KRIITTINEN KORKEAKOULU

järjestää Lieksan kulttuurikeskuksessa 5.-7.6.1987 seminaarin:

SUOMALAINEN ELÄÄ METSÄSTÄ – ELÄÄKÖ METSÄ SUOMESSA?

Metsäluonnon kautta henkiseen kasvuun

Seminaarissa luennoivat mm. metsänhoitaja Esko Jalkanen, kirjailija Tapio Kaitaharju, professori Erkki Lähde ja professori Reijo Wilenius.

Seminaarin suunnittelusta vastaa työryhmä: Erkki Lähde, Esko Paakkola (Kriittinen korkeakoulu), Timo Eränkö, Sirkka-Liisa Olastie (Kristosofinen kirjallisuusseura), Heikki Ahonala, Juha Olavinen, Anne Paalo (Ruusu-Risti) Marja Artamaa, Kirsti Elo, Niilo Taurivuo (Teosofinen Seura) Jukka Jormola, Matti Kuusela, Raimo Rask (Suomen antroposofinen liitto).

Seminaarista saa tarkempia tietoja Kriittiseltä korkeakoululta puh. 90-633 898 ja Lieksan kansalaisopistolta maaliskuun alusta lähtien, mistä lähtien myös ennakoilmoitautumisia otetaan vastaan.

Seminaari järjestetään yhteistyössä Lieksan kansalaisopiston ja OK-opintokeskuksen kanssa.

JARI OKKOLA
opiskelija, Helsinki

Hengen uhma

Ihmisen taas täytyy tunnistaa jokainen itsessään oleva vietti ja harkita, mitä tapahtuu, jos hän suhtautuu siihen myönteisesti. Väite, että ihmisellä on vapaus, ei ole aivan virheetön, sillä oikeastaan pitäisi sanoa, että samalla tavalla kuin eläin on identtinen viettiensä kanssa on ihminenkin identtinen vapautensa kanssa.

Kun psykoterapeutti selittää potilaalleen, mitä tämän pitäisi tehdä ja miten suhtautua asioihin, tämä alkaa usein pyristellä vastaan väittäen, ettei hän pysty, ettei mikään suju, ettei hänellä ole tarvittaads tahdonvoimaa. Hän siis uskoo olevansa heikkotahtoinen.

Tahto vai vietit?

Voidaanko sitten todella puhua tahdon heikkoudesta tai voimakkuudesta? Vai ovatko puheet tahdonvoimasta vain ihmisen selittelyä ja puolustautumista? On tapana todeta, että aina on keino, jos vain on tahtoa. Haluan muuttaa tätä väitettä hieman, koska uskon, että kyllä tahtoa on, jos vain on päämäärä. Toisin sanoen, jos ihmisellä on selvä päämäärä, johon hän todella pyrkii, hänen ei enää tarvitse valittaa, että häneltä puuttuu tahdonvoimaa. Valitettavasti on niin, että ihminen ei vain puolustaudu kuvitellun tahdonheikkoutensa avulla, vaan hän vetoaa siihen, ettei hän voi auttaa asiaa ja ettei hän voi toimia toisin, koska tahto ei ole vapaa. Mitä käytännön psykoterapia ja kokeneet psykiatrit sanovat tähän? Voiko olla mahdollista, että kaikenlaiset popularisoidut, puolittieteelliset kirjoitukset pitäisivät paikkansa uskotellessaan kansalle, että sukupuolirauhaset määräävät ihmistä, että hormonit ovat ihmisen kohtalo ja että näin ollen ihmisen moraalinen vakaumuskin on riippuvainen yksinomaan hänen hormoniensa vaikutuksesta? Näin ilmaisee asiansa esimerkiksi eräs kalifornialainen tutkija. Vai oliko itse Sigmund Freud oikeassa väittäessään aikoinaan, että ihminen on olento, jota hänen vietteihin perustavat tarpeensa ja toiveensa hallitsevat, ja ihmisen minä ei ole herra talossaan?

On totta, että ihmisellä on viettitarpeita. Freudin aikoihin oli tärkeää paljastaa että yhteiskunta oli yhtäaikaan sekä hyveellinen että paheellinen. Freud oli tarkoin perillä tehtävästään, mitä osoitti esimerkiksi hänen

huomautuksensa sveitsiläiselle psykiatrille Ludwig Binswangerille: "Ihmiskuntahan on jo kauan tiennyt, että ihmisellä on henki; minun täytyy osoittaa, että ihmisellä on myös viettejä".

Ihmisen henkisyys

Voidaan kysyä, eivätkö maailma ja ihmiskunta ole muuttuneet. Voidaanko vielä nykyisinkin olettaa, että ihminen tietää olevansa henkinen olento? Vai onko kaikki kääntynytkin toisin päin, unohtaako ihminen nykyään usein henkisyytensä ja samalla sen, että hän on vapaa ja vastuullinen? Eikö juuri meidän aikamme ihminen ole liiankin valmis työntämään henkisyytensä kokonaan syrjään, torjumaan sen samalla tavalla kuin Freudin ajan ihminen torjui kaikki viettinsä.

Voimme itse asiassa vaikeuksitta osoittaa, että tämän päivän ihminen on kyllästynyt tai ehkä paremminkin väsynyt henkeen. Hän haluaisi mieluiten luopua henkisyydestään, vapaudesta ja vastuullisuudestaan. Mikäli henkinen kyllästyminen ja väsähtäminen kuuluvat ajan sairauden oireisiin, psykoterapian tehtäväksi tuleekin yrittää vaikuttaa meidän ajallemme tyypilliseen kollektiiviseen neuroosiin. Kuten professori Kraemer on tähdentänyt, koittaa mielenterveystyössä uusi aikakausi. Kun aikaisemmin asetettiin vastakkain henki ja sielu, tekee uusi psykoterapia hengestä taas uskollisen liittolaisensa taisteltaessa sielun tervehtyttämisen puolesta. Voimme siis Freudin sanoja muuttaen todeta: Nykyihminen tietää mainiosti, että hänellä on viettejä, sen sijaan meidän on osoitettava hänelle, että hänellä on myös henki — hänellä on henki, vapaus ja vastuu. Tämän hetken psykiatrit, ovat valmiit menettelemään ajan vaatimusten mukaisesti eli vapauttamaan ihmisen uudelleen — auttamaan häntä muuttamaan vapaaksi ja vastuuntuntoiseksi.

Teorioita riittää

Joku voi epäillä muutumisen mahdollisuuksia väittäen, että tiede, luonnontiede ja sen mukana hermo- ja mielitautioppi osoittavat aina uudelleen selvästi, että ihminen on lähes kohtalonomaisesti riippuvainen perinnöllisyydestä ja kasvatuksesta, taipumuksista ja ympäristöstä. — Myyteistä pitävä voi ilmaise-

ta sen puhumalla verestä ja maaperästä. Eikö ihmisen sielun rakenne ole synnynnäinen? Eikö ihmisen luonne ole ratkaisevasti riippuvainen hänen ruumiinrakennetyypistään? Jos joku uskoo näin, hän on selvästikin käsittänyt väärin ihmisen olemassaolon psykologisen, biologisen ja sosiologisen todellisuuden, oikeastaan kaiken, mikä on ihmiselle olennaista. Ihminen on ihminen sanan varsinaisessa merkityksessä vasta sitten, kun hän on tavalla tai toisella irrottautunut kaikista riippuvaisuussuhteista, kun hän on pystynyt vastustamaan niitä hengen avulla.

Tri Gertrud Paukner on ilmaissut äskeisen seuraavasti: Onneksi ihmisen ei tarvitse jatkuvasti taistella; hän selviytyy hyvin vähintään yhtä usein perimänsä, ympäristönsä ja viettiensä ansiosta kuin niistä huolimatta, niiden uhallakin.

Ihminen on enemmän tai vähemmän sidoksissa omaan luonteeseensa, mutta sekään ei voi ratkaisevasti rajoittaa hänen mahdollisuuksiaan. Teorioiden asemasta esitän mieluummin asiaa valaisevan esimerkin. Psykiatri ilmaisi kerran hoidossaan olevalle nuorelle naispotilaalle huolestuneisuutensa siitä, että tämä pelkäsi elämää ja halusi paeta sitä. Potilas vastasi lääkärinsä varoituksiin: "Mitä te oikein minusta haluatte, herra tohtori, minähän olen Alfred Adlerin oppien mukainen, tyypillinen ainoa lapsi". Hän siis yritti väittää, ettei hän itse eikä kukaan toinenkaan pystynyt auttamaan häntä, koska hänellä yksilöpsykologian oppien mukaan oli aivan korjaamattomia luonteenpiirteitä. Kyseessä oli tyypillinen neuroottinen suhtautumistapa, fatalistinen asenne, väärä luottamus kohtalon voimaan. Erityisesti neuroottinen ihminen on taipuvainen pitämään lujasti kiinni siitä, minkä hän on kerran asettanut päämääräkseen, ja hän tyytyy siihen, mitä hän löytää itsestään eli hän tyytyy omiin luonteenominaisuuksiinsa. Hän unohtaa, että ihminen tekee aina omia päätöksiä siitä, mitä kohtalo hänelle antaa. Ihmisen ei pidä edes mainita sanaa kohtalo, ennen kuin hän on itse yrittänyt tehdä asioille jotakin. Se, joka jo edeltä päin pitää kohtaloaan sinetöitynä, ei pysty sitä muuttamaan.

Vapaudesta

Ihmisellä on viettejä, mutta ne eivät omista ihmistä. Myönteinen suhtautuminen viettei-

hin edellyttää kuitenkin sitä, että ihmisellä on vapaus myös torjua jokin vietti. Tarkoit-
tan tällä sitä, että kaikkea viettielämäkin
tärkeämpää on ihmisen periaatteellinen oi-
keus suhtautua kielteisesti. Ihminen voi ja
osaa vastata kielteisesti myös itselleen — hä-
nen ei suinkaan pidä aina myöntyä kaikkeen.
Monet potilaat väittävät kiven kovaa, että he
nyt vain ovat sellaisia ja sellaisia luonteel-
taan, että heillä on tietty ominaisuus — esi-
merkiksi alttius vaikutuksille tai taipumus
”antaa mennä -tyyliin” tai että he yksinker-
taisesti ovat niin heikkotahtoisia. Tällöin on
aivan pakosta kysyttävä heiltä: — Vaikka teil-
lä nyt olisikin tuollainen luonne, onko teidän
silti aivan pakko ilman muuta tyytyä siihen?

Vieteistään huolimatta ihmisellä on siis va-
paus. Vapaus erottaa ihmisen eläimestä. Oi-
keastaan eläimellä ei olekaan viettejä, vaan
eläin on yhtä viettien ja vaistojen kanssa. Ih-
misen taas täytyy tunnistaa jokainen itses-
sänsä oleva vietti ja harkita, mitä taphtuu, jos
hän suhtautuu siihen myönteisesti. Väite, että
ihmisellä on vapaus, ei ole aivan virheetön,
sillä oikeastaan pitäisi sanoa, että samalla ta-
valla kuin eläin on identtinen viettiensä kans-
sa on ihminenkin identtinen vapautensa
kanssa. Ihminen voi menettää sen, mikä hä-
nen hallussaan on, mutta ei sitä mitä hän it-
se on. Vapautta ihminen ei voi menettää. Ei
edes silloin kun hän tietten tahtoen päättää
luopua vapaudestaan — päätöshän on va-
paaehtoinen, se on ihmisen oma vapaa pää-
tös.

Tunnen filosofian suuntauksia, jotka kiis-
tävät ihmisen vapauden. Niiden kannattajat
myöntävät, että ihminen elää ja tuntee ikään
kuin hän olisi vapaa, vaikka hän todellisu-
udessa on kaikkea muuta. Toiset filosofit väit-
tävät taas aivan päinvästäistä eli uskovat, et-
tä ihminen sekä tuntee itsensä vapaaksi että
todella on vapaa. Hermolääkärikään ei pys-
ty ratkaisemaan näiden vastakkaisten suun-

tauksien välistä taistelua. Hän voi jopa lisä-
tä kiistaa toteamalla, että psykiatriassa tun-
netaan myös sellaisia sielullisia poikkeusti-
loja, joissa ihminen ei edes tunne itseään va-
paaksi. Sellainen poikkeustila ei esiinny vain
mielisairailta vaan voidaan aiheuttaa koeti-
lanteessa myös aivan normaalillekin henki-
lölle. Ihmisen tarvitsee nauttia vain pari mil-
joonasosagrammaa LSD-nimistä kemiallis-
ta valmistetta joutuakseen lyhytaikaiseen
myrkytystilaan, joka tosin kestää vain het-
ken johon liittyy mitä kummallisempia har-
hatuntemuksia. Koehenkilöt ovat kertoneet
esimerkiksi tunteneensa ruumiinsa jollakin
tavoin muuttuvan ja vääristyvän; heidän jä-
senensä saattavat tuntua suhteettoman suu-
rilta, surrealististen maalausten kaltaisina.
Olennaista kuitenkin on, että useimmat koe-
henkilöt kertoivat olleensa tällaisessa lyser-
gihapon aiheuttamassa myrkytystilassa jon-
kinlaisia tahdottomia marionetteja, sätky-
nukkeja tai automaatteja. Tällä he tarkoitti-
vat tunteneensa, että he eivät olleet vapaita.

Filosofit, jotka väittävät, että ihmisen tah-
to ei ole vapaa, eivät voi olla oikeassa, sillä
siinä tapauksessa ihmisen täytyisi saada ly-
sergihappomyrkytys tajutakseen, että hän ei
olekaan vapaa. Totuuteen pääseminen ei voi
vaatia hermomyrkytystä käyttämistä. Ei kai ole
todennäköistä, että ihminen ei ole vapaa, että
hänen tahtonsa ei ole vapaa ja että hän vain
ei huomaa sitä, koska hän pettää itseään ja
itsepetoksen voi paljastaa vain lysergihapon
dietyyliamidi? Lienee paljon uskottavampaa,
että ihminen tuntee itsensä vapaaksi ja on to-
della vapaa. Voimakas hermomyrkytys vain se-
koittaa hänen käsityksensä omasta itsestään
ja vapaudestaan. Itse kukin ratkaisoon ter-
veen järjen avulla kumpi päätelmä on toden-
näköisempi. Älkäämme kuitenkaan unohta-
ko, että ihmisen vapautta ei pidä pohtia vain
teoreettiselta kannalta vaan ensisijaisesti käy-
tännön ongelmana.

ASTA HAAPALAINEN

FK, Helsinki

Siirtolapuutarha — urbaanin yhteisöllisyyden kokeilu

Artikkeli perustuu kirjoittajan
syksyllä 1986 valmistuneeseen
suomalais-ugrilaisen kansatieteen
pro gradu -työhön

Elintason nousu vähensi siirtola-
puutarhojen taloudellista merki-
tystä, mutta hyöty muuttui hu-
viksi ja iloksi, sadon saamisen
sijasta alettiin painottaa ruumiil-
lisen työn tuottamaa hyvän olon
tunnetta ja sen terapeutista
merkitystä ihmiselle.

Alussa oli aate

Kun siirtolapuutarhoja 1800-luvun lopulla Saksassa ja Tanskassa alettiin perustaa, niiden tavoitteet olivat vahvasti sosiaalis-siveellis-kasvattavia. Siirtolapuutarhojen avulla tahdottiin tarjota suurten teollisuuskaupunkien työläisperheille mahdollisuus viettää vapaa-aikaa yhdessä lähellä vakinaista asuntoa mutta kuitenkin maaseutumaisissa oloissa hyvän harrastuksen parissa. Erityisesti ajateltiin savuisten työläiskortteleiden lasten terveyttä. Lisäksi perheille haluttiin antaa mahdollisuus viljellä yhdessä pientä puutarhapalstaa, jolla jokaiselle perheenjäsenelle löytyisi sopivaa tekemistä. Pienten puutarhojen asukkaiden toivottiin myodostavan yhdessä sosiaalisia yhteisöjä, joissa voitaisiin oppia yhteiskunnallisia valmiuksia eli tultaisiin hyviksi kansalaisiksi.

Siirtolapuutarha-aate tuli Suomeen Ruotsin kautta 1910-luvulla. Ensimmäinen käytännön toimiin johtanut innostus syttyi Tampereella vuonna 1918 työväentalon juhlasalissa pidetystä esitelmästä. Siirtolapuutarhasiaa lähdettiin heti viemään eteenpäin vaikeista ajoista huolimatta.

Samana vuonna Tampereen kaupunginvaltuusto päätti alueen vuokraamisesta siirtolapuutarhatarkoitukseen Hatanpään nimestä. Kaupunki antoi myös vähän rahaa perustamistöitä varten. Suomen ensimmäinen siirtolapuutarha oli syntynyt ja sitä lähdettiin innolla rakentamaan. Sen asukkaat perustivat oman yhdistyksen yhteisten asioiden hoitamista varten. Näin siirtolapuutarhat omaksuivat heti alussa autonomisen hallintomallin, jota on myöhemmin toteutettu lähes kaikissa Suomen siirtolapuutarhoissa.

Hallitukset, toimikunnat tai johtokunnat organisoivat alueiden hallinnon itsenäisesti, järjestävät yhteistoimintaa käytännön tasolla ja hoitavat suhteet kaupungin virkamiehiin.

Malli on toiminut hyvin. Siihen on vaikuttanut myös se, että siirtolapuutarhat on Suomessa tavallisesti perustettu kuntien omistamalle maalle, joka on vuokrattu siirtolapuutarhalaisten viljeltäväksi.

Yhteisön rakentamisen kausi

Siirtolapuutarha-aate on osoittanut koko elinaikansa joustavuutta ja mukautumiskykyä.

1900-luvun ensimmäinen puolisko oli siirtolapuutarhojen kulta-aikaa. Vuosisadan alussa työläisperheiden elämä oli niukkaa, asunnot huonoja, työpäivät pitkiä, lomata vähäisiä. Siirtolapuutarhat perustettiin täyttämään todellista ja tärkeää tehtävää työläisperheiden vapaa-ajan viettopaikkana. Niiden avulla voitiin myös parantaa ja monipuolistaa perheiden usein vaatimatonta ja yksipuolista ruokataloutta. Sota- ja pula-aikoina siirtolapuutarhojen taloudellinen merkitys korostui entisestään. Viljelymahdollisuus oli selviytymiskeino ja etuoikeus silloin, kun huonot ajat koettelivat kaupunkilaisia.

Aina 1950-luvulle asti pysyi siirtolapuutarhojen taloudellinen merkitys keskeisenä. Perheet olivat suuria. Ruokamenot muodostivat suuren osan perheen kuluista. Oman puutarhan tuotteet kevensivät ruokalaskua.

Siirtolapuutarhayhteisöt olivat lapsille tärkeitä. Mökille muutettiin usein jo varhain keväällä ennen koulujen loppumista ja siellä asuttiin myöhään syksyyn ja odoteltiin sadon valmistumista. Lapset odottivat innokkaasti kesää ja tovereiden tapaamista. Siirtolapuutarhoissa oli lapsille monenlaista toimintaa, oli kuoroja, kerhoja ja uimakouluja. Parhaat leikit syntyivät omatoimisesti. Sekä mökkien vintit että puutarha ympäristöineen tarjosivat monenlaisia innostavia leikkipaikkoja. Yhteistä tekemistä oli aamusta iltaan. Ja välillä piti ehtiä kitkemään kasvimaata.

Myös aikuiset kokoontuivat monien yhteisten harrastusten merkeissä. Käsiyökerhot ja kuorotoiminta kokosivat alueen asukkaita yhteen. Eri siirtolapuutarhat ottelivat keskenään krocketinpeluussa. Vuosittain järjestettiin siirtolapuutarhaväen henkiset kilpailut ja tietysti myös urheilukilpailut. Osanotto oli runsasta ja siirtolapuutarhojen yhteishenki

hyvä. Oma alue koettiin läheiseksi ja tärkeäksi, alueiden oma identiteetti oli vahva.

Asukkaita yhdistivät samantapaiset elinolot ja yhteiset ponnistukset. Vaikeat sota-vuodet oli kestäetty ja yhdessä niistä yritettiin toipua. Ruotsalainen kansatieteilijä Åke Daun puhuu sukupolvista, joilla oli yhteisiä ihanteita ja kollektiivisia päämääriä, joiden saavuttamiseksi oltiin valmiita henkilökohtaisiin uhrauksiin. Siirtolapuutarhaväki muodosti vuosisadan alkupuolella tällaisen yhteisten päämäärien saavuttamiseksi ponnistele- van joukon. Siirtolapuutarhoja rakennettiin ja hoidettiin yhdessä kaikkien parhaaksi. Vaikka oma elämäkin oli puutteellista, riitti voimia yhteisen unelman toteuttamiseen. Yhteisvastuu ja naapuriapu olivat siirtolapuutarha-alueilla jokapäiväisen elämän ilmiöitä. Sodanjälkeiset sukupolvet Suomessa ja muualla pohjoismaissa eivät ole enää näitä yhteisten päämäärien aikoja kokeneet. Elämä on ohentunut, ainoaksi ihanteeksi tahtoo muodostua loputtoman kulutuksen ihanne. Henkilökohtaisilla uhrauksilla ei juuri ole sijaa nykyisessä elämäntyyliässä.

Hiljaisuuden kausi

Taloudellisen kasvun vuodet 1960-luvun alusta öljykriisiin olivat siirtolapuutarhaliikkeen hiljaiselon kautta. Taloudellinen kasvu oli avainsana. Kaupungit laajenivat, asuntoja ja teitä rakennettiin. Alun perin kaupunkien laitamille rakennetut siirtolapuutarhat nukkuivat kaiken myllerryksen keskellä unohdettuina Ruususen unta. Niistä ei puhuttu, niitä ei arvostettu. Asukkaat olivat hiljaisia ja toivoivat pysyvänsäkin huomaamattomina, jotta siirtolapuutarhat saisivat edes jäädä paikoilleen. Elintaso nousi. Kaikki halusivat ostaa kesämökkejä ja sinne pääsemiseksi yhä uudempia ja nopeampia autoja. Siirtolapuutarhoja pidettiin todella köyhien ryytimaina. Monet vanhat siirtolapuutarhalaiset varmaan tunsivat itsensä huonoiksi kuluttajiksi tässä taloudellisen kasvun yhteiskunnassa.

Julaisuudessaan ei siirtolapuutarhoista juuri puhuttu. Uusia alueita ei perustettu ja vanhatkin olivat jatkuvan uhan alla. Kaavoituksessa siirtolapuutarhat rinnastetaan puisto- ja viheralueisiin, joiden arvostus Suomessa on alhainen. Niitä on tapana pitää kaikenlaisen rakentamisen varamaana. Talou-

dellisen kasvun vuosina tämä asenne oli korostetusti vallalla. Ei tarvitse matkustaa Ruotsia ja Tanskaa pitemmälle, kun tapaa jo toisenlaista suhtautumista. Reheviä pieniä siirtolapuutarha-alueita on jätetty katujen ja kerrostalojen väliin ihan kaupunkikeskustojen tuntumaan. Tukholmassa niitä pidetään kulttuurimuistomerkkeinä ja vaalitaan suojelukohteina. Joskus meilläkin toivottavasti yletään tähän ja siirtolapuutarhojen merkitys sekä asukkailleen että kaikille kaupunkilaisille tunnustetaan.

Ekologinen näkökulma — siirtolapuutarhojen uusi kukoistus

Kun maailma havahtui öljykriisiin, alettiin keskustella myös taloudellisen kasvun hinnasta, luonnon saastumisesta ja ihmisen pahoinvoinnista. Bensiinin raju hinnannousu teki autoilun kalliiksi ja runsas autoistuminen ruuhkautti tiet viikonloppuisin. Liiallinen mökkien rakentaminen kuormitti varsinkin Etelä-Suomen järvien rantoja. Myös perheen jatkuva privatisoituminen aiheutti ongelmia.

Tässä tilanteessa siirtolapuutarhalaiset alkoivat herätä. Siirtolapuutarhojen sosiaalinen perusta, niiden luontoa säästävä ja urbaanin ihmisen järkevän toiminnan tarpeeseen vastaava kesänviettotapa alkoivat saada entistä laajempaa tunnustusta. Hyöty muuttui huviksi ja iloksi, sadon saamisen sijasta alettiin painottaa ruumiillisen työn tuottamaa hyvän olon tunnetta ja sen terapeutista merkitystä ihmiselle. Tärkeiksi koettiin myös mahdollisuus vaikuttaa omaan välittömään ympäristöön ja yhteistoiminta oman ihmisen kokaisen yhteisön hyväksi.

Pian huomattiin, että siirtolapuutarhoja oli pääkaupunkiseudulla asukkaiden määrään nähden aivan liian vähän. Koko 1970-luvun kuluessa perustettiin vain yksi uusi siirtolapuutarha-alue ja senkin sijainti ja ankea autuus saivat lehdistössä rankkaa arvostelua. Mutta kaupungilla ei ollut virkamiesten sanojen mukaan kovin paljon vaihtoehtoja uuden siirtolapuutarhan sijainnille. Tulijoita tällekin alueelle oli runsaasti, paljon kiinnostuneita jäi edelleen ilman omaa puutarhaa. Paine tällaista osallistuvaa ja toiminnallista vapaa-

ajan viettoa kohtaan oli selvästi lisääntymässä. Vanhojen siirtolapuutarhojen status nousi ja hinnat tietysti kohosivat. Ne pääkaupunkilaiset, joita varten siirtolapuutarhat alun perin oli perustettu, eivät enää pystyneet niitä hankkimaan. Tilanne kävi kestäättömäksi. Syksyn 1986 aikana päätettiin puuttua siirtolapuutarhojen hintapeliin. Siirtolapuutarhatoimisto alkaa valvoa kauppvoja, jotta välttyttäisiin varsinaiselta voiton tavoittelulta ja siirtolapuutarha-aate säilyttäisi alkuperäisen yhteiskunnallisen tehtävänsä.

Elävät yhteisöt

Siirtolapuutarhaväestä henkii tyytyväisyys ja iloisuus. Se arvostaa omaa vapaa-ajanviettotapaansa ja nauttii siitä. Erityisesti arvostetaan ulkoilun ja järkevän puuhailun mahdollisuutta. Työssä käyvät ehtivät tulla iltaisin siirtolapuutarhaan lähes puolen vuoden ajan. Monet eläkeläiset pitävät siirtolapuutarhaympäristöä turvallisenä ja tutuna. Naapureilta saa apua tarvittaessa ja juttuseuraa on aina tarjolla. Pienten lasten kanssa on turvallista viettää kesää kodikkaassa minia-tyyrimaassa kaupungin palvelujen tuntumassa. Yhteisten asioiden hoidossa löytyy kaikille sopivaa tekemistä. Haravointi- ja siivoustalkoot kuuluvat vuoden kiertoon. Kerhotoimintakin on elpymässä. Ne, jotka ovat innostuneita yhdistystoiminnasta, voivat hakeutua yhteisön tarjoamiin luottamustehtäviin. Kaikki voivat osallistua voimiensa ja kykyjensä mukaan.

Yhteisöllisyys syntyy vähitellen vuorovaikutuksesta naapurien kesken ja kaikkien yhteisön asukkaiden välillä. Yhteinen harrastus ja yhteiset asiat helpottavat yhteydenpitoa. Naapurit ovat tarvittaessa lähellä, mutta omassa rauhassakin voi olla ja elää. Naapuripu ja yhteisvastuu ovat eläviä instituutioita. Siirtolapuutarhoissa vallitsee lämpimän ja välittömän yhteiselämän tuntu.

Kaupalliset yrittäjät ovat innokkaasti tarttuneet siirtolapuutarha-ajatuksen. Markkinoilla on tilaa, kun kunnat eivät ole pystyneet tarjoamaan siirtolapuutarhapolstoja kaikille halukkaille. Myös kaupalliset mökkikylät säästävät luontoa, tarjoavat naapurikontakteja ja jopa puutarhanhoitomahdollisuuden, mutta vaarana on, että asukkaista tulee vain

palvelujen passiivisia ostajia. Siirtolapuutarhoille ominainen autonomia puuttuu. Oma-toimisuus ja yhteisvastuullisuus, jotka ehdottomasti kuuluvat siirtolapuutarha-aatteeeseen, tukehtuvat liiketaloudellisessa ajattelussa.

Erityisesti pääkaupunkiseudun kuntien pitäisi tarttua siirtolapuutarha-asiaan ja vaikakapa yhteistyössä perustaa uusia alueita. Osallistuvan, toimivan ja yhteisöllisen vapaa-ajan vieton tarvetta on. Yhteisöllisyys kasvaa vähitellen. Se kasvaa arkipäivässä kuulluksi tulemisen ja omien vaikutusmahdollisuuksien ymmärtämisen kautta. Se kasvaa oman pienen yhteisön sisällä ja laajenee ympäröivään todellisuuteen. Se synnyttää osallisuuden kokemuksiä, joita tarvitaan välinpitämättömyyden kulttuurin murtamiseksi.

1987 90 mk/8 nroa.
Tilaa 90-144 991.

HENRYK SKOLIMOWSKI
Professor, University of Michigan

Why has
western
philosophy
been uncreative
during the last
hundred years?

Presented at Seminar on "Tradition
And Modernity In Indian Philosophy"
Madras, March 18—20, 1985.

Criteria of Creative Philosophy:

During the last hundred years Western Philosophy has been *productive* but not creative. Western Philosophy has been innovative but not creative. Western Philosophy has been brilliant and sometimes dazzling in its formal virtuosity but not creative.

What does it mean therefore to say that a given philosophy has been creative or a given philosopher has been creative? We must take our clue from the past, from those towering achievements of classical philosophy which made philosophy what it is; and not from idiosyncratic criteria of technical philosophers who want us to believe that new means of expression and formal virtuosity are sufficient criteria for creativity. We are not at liberty to define philosophy as we wish or as it suits our fancy.

When we look at great philosophical systems, those singular expressions of the philosophical mind, which were both novel and which have survived, at least three criteria offer themselves for a philosophy to be called creative.

1. A given philosophy must be novel; better still — original.
2. A given philosophy must offer a new interpretation of cosmos and/or life.
3. A given philosophy must prove sustaining to the culture of which it has grown, and to succeeding cultures.

It is the third criterion that is quite crucial. Philosophy must be like yeast; it must enable other things to grow. If nothing grows out of it, it is not a creative philosophy... This criterion is certainly met by what we consider great philosophy, both West and East, for this kind of

philosophy has a peculiar power to inspire, to fecundate, to renew, to sustain. It is astonishing and indeed wonderful that some past philosophical systems both in India and in the West, possess this power of impregnating and sustaining.

Philosophy is part of culture; it expresses and sustains culture. Great philosophy is one that sustains not only the culture that engendered it but also succeeding cultures as well. A philosophy certainly cannot be creative if it does not sustain a culture; or worse still — if it undermines a given culture.

Looking Back at the 19th Century:

Applying these criteria we can clearly see that as far as the 19th century philosophy is concerned, at least Marx and Nietzsche were creative philosophers. Marxism and Nietzscheanism — considered as shorthand of the creative achievement of these respective philosophers, have left quite a legacy, have become the yeast that brings ferment and growth, is an inspiration; in short, is a part of the living culture of today.

When we look at some depth, however, we realize that although the influence of Marxism has been enormous, and is still revitalizing force in many parts of the world, Marxism is not without its problems, to use an euphemism. Marxism was an expression of militant materialism. Materialism, in the first part of the 19th century, was thought to be a harbinger of progress and enlightenment. It was, in short a philosophy for a better future — at least in the popular imagination. It tried to liberate mankind — or at least some classes, from the tyranny of the old, and often religion-controlled, structures.

A century later, as seen from the perspective of our times, the promise of the materialist philosophy does not seem to be fulfilled. Instead of universal enlightenment and progress for all (delivered by materialism or its specific version — Marxism), we have empty dogmas, hollow in content, and bringing in their wake a spiritual death.

The entire program of Marxism appears more and more an illusion. A fundamental reason for that is that the program of liberation was not deep enough, not human enough. In the process of realizing it, we have dwarfed the human person. Yet, Marxism still holds and inspires many because it has had the courage to be a complete system, to respond to problems of its times, and often to problems of our times.

Nietzsche was also responding to the problems of his time. As it turns out, he was responding to the problems of our times as well. Although his influence has not nearly been as great as that of Marx, he is holding his own and is inspiring our minds because he posed and pursued right questions: in the epoch in which traditional religion can no longer sustain us, what kind of spiritual forces, what kind of new images of God must we contemplate so that they can sustain us?

Nietzsche's voice has been muffled by the voices of advancing progress. Yet after a century, when the chariot of material progress is coming to a grinding halt, Nietzsche's perceptions are acutely relevant for he has addressed himself to important problems of a culture eaten by a pathology, (*the pathology of material emalioration at the expense of spiritual death*). As far as we are perpetuating this pathology, Nietzsche's diagnoses are strikingly contemporary. This is one of the reasons why he is a philosopher for our times.

The Stupendous Error Of Descartes:

In contrast to the 19th century which was still juicy and fertile, although already on the sliding down pathological slope, I consider the 20th century analytically-oriented philosophy to be barren and unexciting, really a low point in the history of philosophy. A part of the fault lies with Descartes. And quite an important part it is. He was possessed by *method* which would solve all problems. Descartes' *Discourse on Method* is a seminal work of philosophy. In actuality, it is a little

innocent treatise. When its content has become sacrosanct and a high dogma, we have arrived at a land of trouble. The 20th century analytical philosophers have, consciously and subconsciously, been followers of Descartes in emphasizing the importance of method. They have been clearly striving for a method of philosophizing which would be full-proof, which would deliver indubitable results — as precise as those of hard sciences. Hence the adulation of methods and tools of mathematical logic. Hence also the continuous sharpening of tools... often for the sake of sharpening other tools. After a while the whole process has become incestuous and vacuous of content. Philosophy which is vacuous in content does not deserve the name 'philosophy'. After all we still use the term *Philosophia*. Sharpening the tools to cut linguistic propositions into ever more refined moulds is not an expression of the love of wisdom. It is rather an expression of the intoxication with the power of tools. High-power analytical philosophy is yet another manifestation of the power-trip; part of the overall Faustian trip of Western culture.

(Karl Popper was absolutely right.) (1) We are students of problems not of some methods or methodologies. All great philosophers achieved their greatness because they addressed themselves to great problems. This is also true of Descartes, who, alas, in tackling big problems, have pushed us on a mistaken path.

The anemie of present analytical philosophy shows itself with luminous clarity exactly in the triviality of the problems it investigates. Here we are, in one of the most momentous periods of human history, with tremendous problems in front of us which cry for a philosophical reflection. And what do those analytical philosophers do? They are playing games, oblivious of the tremors and agonies of the world. By performing endless empiricist epicycles, they are engaged in a game of appearances — for the sake of pleasing of the 300 other initiated minds. This alone shows a lamentable lack of moral responsibility.

Now, moral responsibility cannot be justified as something worthwhile and sig-

nificant within analytical philosophy. It is not a cognitive concept. It is an emotive one. Therefore, judged by the criteria of analytical philosophy it has an inferior cognitive status, as compared with other strictly cognitive concepts.

Now what are we if we do not assume and cherish moral responsibility? Less than human. Through its methods of philosophizing, analytical philosophy has contributed to the value-vacuum which is pervading the campuses of the universities of the Western world. And this value-vacuum is proving to have devastating existential and social consequences. A culture not guided by some intrinsic values is like a ship without a rudder. And indeed Western culture has been drifting.

At this point an astute analytical philosopher may take me to task and say: prove that there is a value vacuum, that it is devastating, and that the methods of analytical philosophy are partly responsible for that. What am I to say? Only that this kind of gambit is characteristic of the mind that is as clever as it is uncaring. We cannot prove everything in life. Most of the important things we, indeed, cannot. If we were to wait until we can prove everything, we would have to wait to our extinction, or until such time that we all become Platonic Forms.

The fundamental error of Descartes is compounded by the brilliance of our minds. The fact is that analytical philosophers are neither dim or obtuse. They are often brilliant. And sometimes, alas, too clever for their own good. They can defend rationally (or seemingly rationally) their analytical-linguistic paradise by telling us that their rational mind does not permit them to tackle problems for which there is no assured solution. This is, at best, the indication of the narrowness of their rationality. At worst, this is an expression of hypocrisy — for they know how severe the present predicament of mankind is. The forest is burning and they themselves, as human beings, are feeling the burnt.

The whole western culture or at least a significant portion of it is devastated by the clinical objectivity with which the western mind has punctured the products of older, spiritually-inspired cultures. Present

academic philosophy is an epitome of this clinical objectivity. (2) Instead of becoming the guardian of values, of humanity, of wisdom, present philosophy has become a part of the destructive process. Big business, which is, alas, geared to greed, profit and exploitation could not be more pleased when professional philosophers announce that there are no permanent or intrinsic values; that all is relative; that values are not so important, after all. This in a sense, gives a dispensation for future exploitation and further pursuit of individual greed. It is not a coincidence that clinically-oriented analytical philosophers analytical philosophers are so well regarded by the Establishment. They are not a threat to but actually a support of the existing structures. They don't rock the boat. They mind their business. They attend their p's and q's in the most literal sense. In so doing, they perpetuate the pathology of present society. Present philosophers are the servants of the status quo.

Many young people who come to the university choose to take courses on philosophy as a part of the search for understanding and enlightenment. So often they find analytical philosophy 'dreadful'. They feel betrayed. They cannot articulate their feeling, and put exactly their finger on what is wrong. But they know that philosophy is failing them. They are not stupid. They want enlightenment. Shall we tell them that this is too bad because philosophy does not provide this thing anymore?

In this context science and technology are not helpful either. They cannot serve as a platform for integration or a vehicle for wholistic understanding. Understanding, in the final analysis, must be wholistic. We just don't understand a bit here and a bit there. Unless we combine those various bits in one coherent framework, we don't really understand.

Science is a matrix of fragmentation. Philosophy has traditionally been a matrix for integration. Besides, science itself is nowadays so fragmented that all coherence is gone from it. It would not be rational at all accept a matrix which itself is incoherent for the integration of fields and phenomena which require an in-depth understanding, often in the language that transcends

science. Is science anti-human? In theory not. In practise, by leaving the human out of the equation — it is.

As for technology, let us notice that it has so many problems of its own that it would be entirely unwise to consider it as a possible savior. However curious is the human mind. Quite often, at least on the subconscious level, technology is cast in the role of the Messiah which will deliver us. This Messianic undercurrent in our thinking about technology is dangerous on at least two counts: first because it deprives us of taking responsibility for our own future; if everything is done for you, you are no longer an autonomous free person; secondly because, in assuming that technology will save us, we do not examine critically on what terms we could be saved by technology. If it is by becoming semi-robots and an appendage to the Cosmic Super-Computer which will take over, (3) then we don't want to be saved by technology.

It must be mentioned at this point that not all 20th century philosophy is sterile. Western culture has been complex and rich enough to produce enclaves of integration, inspiration and new light. Philosophers like Bergson, Whitehead, Teilhard and Heidegger are luminous examples which show that the human mind is alive. The influence of these philosophers, however, in the academic and in the society at large has been negligible. Only recently, when the culture has began to awake, their influences is, asserting itself. But again, only in some pockets of the Western world.

Conclusion

Philosophy was born of the condition of grace, and it must return to the condition of grace in order to start fulfilling its historic mission. It is difficult to define the term 'grace'. Yet deep down we all know what it means; analytical philosophers not excluded. I am appealing to their sense of grace as well.

Something truly tragic has happened to our civilization in terms of the loss of the soul, in terms of the loss of the inner self. Where is the light we have lost in the darkness of Satanic mills? Where is the will we have relinquished to the mute computer? Where is the spark divine we have exchanged for the refrigerator full of plastic goods?

Yet the light is there burning dim; the will is there although in the state of slumber; the spark divine is buried but still alive. We can reactive them but only through an act of creative imagination; by creating new philosophy, by reconstructing the cosmos around us.

Philosophy, whether East or West, will have to be a work of synthesis, based on vision and creative imagination. What we must above all cultivate is creative imagination which is in the state of atrophy nowadays. Out of IMAGINATION (as Blake called it) will come new insights that will pave the way to new perceptions and conceptions that will lead further to a new understanding of the world and ourselves.

Genuine philosophy has always been the work of creative imagination. I do not see that the role of philosophy is finished or that human imagination is exhausted.

Footnotes

1. See Karl Popper, *Conjectures and Refutations*, 1963.
2. For further discussion see chapter 2 of my book: *Eco-Philosophy, Designing New Tactics for Living*, Marion Boyars Publishers, 1981.
3. I am aware that my arguments given in this essay are rather sketchy. More detailed arguments are given in my three books: *Eco-Philosophy*, 1981, *The Theatre of the Mind, Evolution in the Sensitive Cosmos*, Quest Books, 1984, and (especially as science and technology are concerned) *Technology and Human Destiny*, The Radhakrishnan Institute for Advanced Study in Philosophy, University of Madras, 1983.

Tapani Sihvola uskoo uuteen humanismiin

Yhdistyksillä on toimivan tason yläpuolella päättävä taso, johtokunta tai hallitus, jonka jäsenistä ei aina kovin paljoa tiedetä. Se tiedetään, että johtokunnissa istuu tärkeitä vaikuttajia.

Katsaus on päättänyt vetää esiripun syrjään johtokunnan edestä ja antaa sen jäsenille vuorotellen pääosan näyttämöllä aloittamalla johtokunnan jäsenten haastattelu-sarjan.

Ensimmäisen pääosan saa johtokunnan puheenjohtaja Tapani Sihvola, jota voisi luonnehtia moderniksi kulttuuriguruksi. Toimitus esitti puheenjohtajalle laajoja ja syvällisiä kysymyksiä maailmasta ja Kriittisestä korkeakoulusta. Kysymykset esitetään suunnilleen samassa muodossa myös sarjan seuraaville haastateltaville.

Toimittanut Asta Haapalainen

Muotoile nopea näköiskuva itsestäsi.

Olen kevyttä keski-ikää (nipin napin alle 40 vuotta) elävä perheenisä. Ehkä päälimmäisenä tällä hetkellä on perhetilanteen elämääni muovaava vaikutus kolmen viidestä pojastani ollessa tai tullessa juuri murrosikään, jolloin oman murrosikänsä joutuu ikäänkuin elämään kertausharjoituksena uudelleen.

Opiskeluaikoinani haaveilin joko lehtimiehen tai kehitysyhteistyössä toimivan kansainvälisen virkamiehen urasta, mutta kuten Pascalin kerrotaan sanoneen — ammatinvalinta on ihmisen elämän tärkein päätös ja sen ratkaisee lähes aina sattuma. Valmistuttuani valtiotieteiden kandidaatiksi jouduin aikuiskasvatussaralle kansanopiston opettajaksi ja myöhemmin runsaasti kymmeneksi vuodeksi rehtoriksi. Viimeiset pari vuotta olen toiminut Kuntokallion Vanhustyön koulutus- ja tutkimuskeskuksen johtajana.

Harrastuksistani ehkä keskeisimpiä ovat lukeminen, kirjallisuus, gerontologinen tutkimus sekä Kriittinen korkeakoulu.

Olet Kriittisen korkeakoulun johtokunnan jäsen. Miksi?

Seurasin jo 1970-luvulla Kriittisen korkeakoulun esitelmätoimintaa. Jotkut ystäväistä-

ni osallistuivat inhimillisen kasvun seminaariin ja luin silloin tällöin Katsaus-lehtiä. Mielestäni Kriittisellä korkeakoululla oli mielekäs ja tärkeä tehtävä yhteiskunnassamme. Ehkä nimenomaan 70-luvun alussa, jolloin yhteiskunnallisessa keskustelussa oli jonkinlainen barrikadi-vaihe ja hyvin vähän vuorovaikutteista keskustelua, Kriittinen korkeakoulu toimi eräänä parhaista avoimista foorumeista, joilla hyvinkin erilaiset mielipidesuunnat saattoivat kohdata ja syntyi hedelmällistä keskustelua. Niinpä 80-luvun alussa Antti-Veikko Perheentuvan pyytäessä minua ehdolle Kriittisen johtokuntaan suostuin tähän mielihyvin.

Millainen on arviosi Suomen tämänhetkisestä kulttuuritilanteesta?

Ehkä aivan viimeaikaiset keskustelut Oulun teatterijupakan ympärillä, keskustelut teatterikorkeakoulun tilanteesta ja kulttuurivai-
kuttajiemme ryppyotsainen pohdinta Matti Nykäsen matkustustavoista ovat luoneet hyvin pinnallisen kuvan meidän kulttuuritilanteestamme ja kulttuurikeskustelumme tasosta. Voi olla, että tämä on hetkellistä pinta-kuohua. Mutta toisaalta se osoittaa tiedotusvälineiden pintatiedottamisen, iltalehtivallan-

käytön asemaa maassamme. Kulttuuriakin koskevan tiedonvälityksen täytyy olla nopeaa, iskevää, raflaavaa, mieluummin skandaalimaista. Ihmiset eivät jaksakaan lukea pitkiä pohdintoja. Asioiden täytyy tulla huutoina ja kuiskauksina, enintään viiden lauseen kannanottoina.

Toisaalta tällaisen joukkotiedotukselle luonteenomaisen kulttuurikeskustelun lisäksi näyttäisi osa kulttuurimme ilmeestä painotuvan byrokratisoitumiseen, suuriin organisaatioihin, hallinnollisiin kysymyksiin. Tässä ajattelen lähinnä korkeakoulu- ja tiedemaailmaa ja toisaalta taidehallinnon kehittämistä. Tutkimustyön sisältöä, tieteen merkitystä tärkeämpää näyttävät usein olevan sen rahoitus- ja hallintoratkaisut. Kuvaavana esimerkkinä tästä on korkeakoulujen kehittämislaita käyty keskustelu ja ehkä myöskin Suomen Akatemian kehittämistä ja Suomen tieteen asemaa koskeva keskustelu, joskin siinä on myös nähtävissä myönteisiä kannanottoja, pohdintoja tietemme asemasta ja merkityksestä.

Tässä näkyy myös lehdistön tyyli muodostaa asiat kärjistetyimmiksi, skandaalimaistemiksi kuin mitä keskustelu itse asiassa on. Tämä tuli esiin akateemikko Georg Henrik von Wrightin ja tieteen keskustelun puheenjohtajan Erik Allardtin vastakkainasettelussa. Ne perusarvot, ne yhteiset näkemykset, jotka olisivat tärkeitä painotuksiltaan, häipyivät näennäisen kärjistetyin ristiriidan taakse.

Taiteen alueella raha ja julkisuuden tavoittelu peittävät alleen valtaosan vakavasta mutta vähemmän "myyvästä" kulttuurityöstä.

Finlandia-palkinto nousee yli kaiken muun kirjallisuuden. Samoin suurten katsojalukujen retreitit jättävät varjoonsa laajan kirjon uuden kuvataiteemme saavutuksista. Taiteessa on nähtävissä myös Ars Mammona, kulttuurielämän julkisuuden hyväksikäyttö mainonnassa, joka tulee esiin liike-elämän osallistumisessa taiteen sponsorointiin. Taide ja urheilu asetetaan vastakkain. Kumpi on arvokkaampaa sponsoroitavaa, kummasta talous-elämä kerää arvokkaammat pisteet, suuremman kulttuurimyönteisyyden ja paremman myynnin?

Kaikkiaan suomalainen kulttuuritalanne tällä hetkellä on mielestäni parempi, kuin miltä se pinnalta näyttää. Pintakuohut hämäävät eivätkä päästä esiin sitä vakavaa ja merkittävää arvojen pohdintaa, uudelleen

orientoitumista, uutta luovaa työtä, jota kaiken aikaa tapahtuu.

Mitä mielestäsi on Suomessa 1980-luvulla todella tapahtunut?

Tämä kysymys on todella vaikea ja haastava, sillä tärkeät ja merkittävät asiat eivät ole vain Suomessa tapahtuneita, vaan koskevat yhtä lailla koko maailmaa ja ihmiskuntaa. Toisaalta tapahtumista on paljon ja moni tapahtumista sisältää itsessään niin ristiriitaisia aineksia, eri suuntiin vieviä tendenssejä, että synteisin rakentaminen on äärimmäisen vaikeaa.

Ehkä merkittävintä 80-luvulla on mielestäni eräänlainen humanismin uusi tuleminen, humanismin tuleminen uudessa muodossa, ei enää entisenä antiikin tai renessanssin näkemyksenä vaan ankan teknologisen positivismin kypsyttämänä, terävämpänä, pohdittavana ja vahvempänä humanismina.

1980-luvun suomalaisesta kulttuurikeskustelusta tulevat mieleen sellaiset nimet kuin Oiva Ketonen, Georg Henrik von Wright, Pekka Kuusi, Mikko Juva ja monet muut merkittävät kannanottajat. Ehkä näihin näkemyksiin liittyy pyrkimys holistiseen, kokonaisvaltaisempaan näkökulmaan. Tarkoitan ympäristökysymyksiä ja maailman ekologian ja rauhan syvällistä uudelleenarviointia. Tämän uuden globaalisuuden, uudenlaisen yhteyden etsinnän vahvana virittäjänä ovat olleet ja vaihtoehtoliikkeet, vihreät — aivan maailmanlaajuisesti Bahrosta, Skolimowskiin ja Capraan ja myös meiläläisittäin Linkolasta Soininvaaraan, sekä elämän uudet uhkatekijät aids, Tsernobylin ja Sandoz.

Kokonaisuutena tällä hetkellä on hyvin vahvasti näkyvissä ristiriitaisia jännitteitä. Toisaalta on tietty 1960-luvulla alkanut hyvin vahva tasa-arvon ja demokratian luoma sosiaalisen solidaarisuuden velvoite, jonka vastapainona on selvästi nähtävissä uusitsekyyttä. Perinteisen työväenliikkeen ja vaihtoehtoliikkeiden solidaarisuusnäkemyksen rinnalle on syntynyt uusi juppikulttuuri. Pehmeät ja kovat arvot ovat aivan uudennaisissa vastakohta-asetelmissa. Samaan aikaan, kun ylikansallinen viihde ja taidetarjonta peittävät alleen kansallista kulttuuriamme meidän taide-elämämme tuottaa kirjoja, veistoksia, tauluja ja musiikkia enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

Voisi ajatella että me 70-luvun moniarvoisuuden jälkeen olemme vaarassa joutua tiukkaan kaksiarvoisuuteen: humanismia vastaan ankara teknologiausko, vapaamielistä suvaitsevaa solidaarisuutta vastaan uusitsekäs moralismi, vaihtoehtoista pehmeä maailma vastaan kova juppiutunut city-kulttuuri.

Poliittisella tasolla 1980-lukua pidetään leimallisesti konsensuksen kautena, jolloin politiikan, talouselämän ja sosiaalipolitiikan kehittämistä näyttää vallinneen suuri yksimielisyys. Mielestäni konsensus ei ole ollut aidosti "yhteistuntoa" jota kaikki olisivat olleet yksimielisesti ja yhteisesti tukemassa, vaan kysymyksessä on ollut yhden suunnan hegemonia ja tämä suunta on suurelta osin ollut teknologiauskon värittämää positivistis-rationalistista maailmankatsomusta. Suuri osa aidon humanismin vaihtoehtoisen elämisen mallin kannattajista ei ole yhtynyt tähän konsensukseen. Heidän äänensä ei esim. ole päässyt sillä tavoin kuuluviin, että se olisi politiikassa todella merkittävää vaihtoehtoa konsensukselle tuonut.

Mikä Kriittisen korkeakoulun toiminnassa on sinulle läheisintä ja mihin suuntaan Kriittisen korkeakoulun toimintaa olisi kehitettävä, että sillä edelleen olisi merkitys ja tehtävä tässä ajassa?

Ehkä Kriittisen korkeakoulun toiminnassa näkyvintä ovat olleet yleisötalaisuudet ja Katsaus-lehti, mutta toisaalta ehkä merkityksellisempää Kriittisen korkeakoulun piirissä on ollut se keskustelu, jota pienemmissä piireissä on käyty johtokunnassa, eräissä keskusteluryhmissä, tutkijayhteisössä, ajattelun seminaareissa, terveystieteellisessä työryhmässä ja inhimillisen kasvun seminaarissa. Monet niistä ajatuskuluista, uusista ideoista, jotka näissä piireissä ovat syntyneet eivät ole lehtien otsikoihin syntyessään tai kun niitä on ensimmäistä kertaa esitetty, mutta niillä on ehkä ollut pitkävaikutteisempaa merkitystä.

Tällä hetkellä Kriittisen korkeakoulun uusista toimintamuodoista sekä kasvatuskulttuuriprojekti että henkisen uusiutumisen projekti sisältävät sellaisia merkittäviä kulttuu-

rin perusarvoja syvästi pohtivia kysymyksiä, että niiden eteenpäin vieminen minusta on tärkeätä. Näkisin että niissä ja myöskin yleisötalaisuuksien eräissä keskusteluteemoissa on tuotu vahvasti esiin ehkä meidän kulttuurielämämme kannalta tärkeintä asiaa, ajattelun ja arvojen yhteyden etsintää.

Tuossa edellä 1980-luvun Suomea arvioidessani totesin ristiriitojen ja jännitteiden vallitsevan erilaisten perusnäkemysten osalta humanismin ja teknologiauskon kesken. Tässä on polarisoitumisen vaara, vaara, että menemme kohti kaksiarvoista maailmaa, jossa vahvempi teknologiausko jyrää uuden humanismin siemenet alle. Kriittisen korkeakoulun merkittävä tehtävä olisi estää tällainen jyrkkä vastakkainasettelu, koettaa löytää niitä elementtejä jotka yhdistävät, niitä muotoja jotka osoittavat yhteisyyden. Tällainen uuden holistisuuden etsiminen voi tapahtua kriittisen järjen eikä pelkkään mystiikkaan sukeltautumisen kautta niinkuin hyvin monilla tahoilla tällä hetkellä tehdään.

Suomalaisen kulttuuritilanteen kannalta olisi myös merkittävää, jos Kriittinen korkeakoulu voisi nykyistä enemmän paneutua taiteen ja tieteen kysymyksiin. Tällä alueella tosin on vahvat reviiervartijansa, uudenlaiset yrittäjät leimataan helposti kylähulluiksi, mutta kylähullua, perinteisten näkemysten ravistelijaa, tarvitaan kaikissa yhteisöissä. On uskallettava paljastaa epäkohtia, uskallettava koetella rajoja.

Tässä on tosin se riski, että tällä hetkellä yhteiskunnan joustovara on kohtuuttoman suuri, että rajoja etsittäessä ajaudutaan joko lapsellisuuksiin tai väkivaltaisuuksiin. Mielestäni rajoja voi silti koetella ja niitä tulee koetella myös älylliseltä tasolta, arvojen alueelta. Kriittinen korkeakoulu voisi omalta osaltaan olla pohtimassa, ovatko hyvyyden, totuuden ja kauneuden ainoat ilmene-mismuodot meidän aikanamme kansainvälinen kilpailukyky, bruttokansantuotteen kasvu ja työllisyys. Kriittinen korkeakoulu voisi edistää humanismin perusarvoja etsimällä keinoja saavuttaa harmonia ihmisten kesken, ihmisen suhteessa itseensä ja muihin, löytää harmonia ihmisen suhteessa luontoon ja ihmisen suhteessa transsendenttiin.

ARTO KOHO

Valt. lis., projektisihteeri

Vantaa

Filosofia on kritiikkiä

— Arviointia

Jyrki Hilpelän väitöskirjasta
"Filosofia kritiikkinä",
Joensuun yliopisto,
Yhteiskuntatieteellisiä
julkaisuja
6/1986, 205 sivua.

Oman lukemiseni perusteella katson, että Hilpelä on kyennyt yhdistämään väitöskirjaansa sekä "sitatologisen" klassikkotutkimuksen että "näkemyksellisen tutkimisen" aineksia. Tutkimuksen yksittäiset jaksot ovat tulkinnallisesti kiinnostavia, koska tutkimuksen yleinen viitekehys on ikäänkuin pakottanut tekijän sen yksittäisissä jaksoissa näkemykselliseen tutkimiseen.

Yleisiä näkökohtia

Otsake, kuten väitöskirjan nimikin modifioituna, on väite, josta väitöskirjan tekijä on ponnistellut liikkeelle. Lähtökohta on hyvin selkeä: Hilpelä on lähtenyt siitä, että määrätty kritiikin muoto on filosofisen rakennelman konstitutiivinen elementti ja hän on seurannut kritiikin muodon ja sen merkityssisältöjen kehitystä aina Lutherista Habermasiin. Asetettu tehtävä on hyvin vaativa ja se asettaa sekä tietämisen (filosofian ja sen historian tuntemus) että tekemisen kirjoittaminen, metodiset ratkaisut))) kovalle koetukselle.

Hilpelä on valinnut traditionaalisen tekemisen tavan. Hän käy huolellisesti läpi "filosofisen kritiikin muotoja" valtaosaltaan alkuperäisiin lähteisiin tukeutuen sekä kronologista ja aiheenmääräämää järjestystä noudattaen. On varsin selvää, että näin suureen käsiteltävään ainekseen mahtuu yksityiskohtia, joista lukija voi olla eri mieltä tai joita hän haluaisi tarkennettavan. Lukija voi kysyä myös, miksi teoksesta puuttuu tämä tai tuo filosofi, jonka kirjoitukset ovat hänen mielestään aiheen kannalta relevantteja.

Sivuutan tällaiset näkökohdat tässä. Puutun perustavampaan ongelmaan. Epäilevä kritikko voi asettaa kysymyksenalaiseksi tällaisen tutkimuksen kokonaisuudessaan. Hän voi kysyä esimerkiksi, mitä mieltä on siteerata klassikkoja toinen toisensa perään, jos lopputuloksena on jotakin ympäröivästä, eri näkökohtia sovittelevaa synteesiä? Mikä on tutkijan oma panos, jos ja kun hän lainaa runsaasti klassikkoja ja tyytyy kommentointiin ja eri näkökohtien yhdistämiseen?

Tämänkaltaiset kysymykset ovat filosofiaa ja sen historiaa pohdittaessa aina läsnä, eikä niitä voida sivuuttaa ajankohdan tai vallalla olevien näkemysten mukaan. On hyvin ilmeistä, että perinteinen, voisimme tässä yhteydessä sanoa hilpelämäinen, filosofian historian käsittely ei ole tällä hetkellä niin sanotusti muodin mukaista. Filosofeiltakin odotetaan teräviä kannanottoja ajankohtaisiin kysymyksiin ja "pikakatsauksia" filosofian historiaan kulloisenkin tarpeen mukaan. Hilpelämäisen tutkimuksen ajankohtainen anti jää paljastumatta niille, jotka eivät jaksa, kuten kuluneesti sanotaan, pureutua pintaa syvemmälle.

Voimme näet kysyä, mikä on se vaihtoehtoinen tutkimisen tapa, johon nähden hilpelämäinen tapa on selkeästi huonompi? "Pikakatsauksissa" on ainakin suurena vaarana yksinkertaistaa tietyn filosofin yksittäisiä ajatuksia ja irrottaa ne konteksteistaan. Vakavampi vaihtoehto voisi olla "näkemyksellinen tutkiminen" — tarkoitan tällä tutkimusta, jossa tutkija projisoi omia näkemyksiään klassikoihin ja esittää tuloksenaan hyviä oivalluksia ikäänkuin kaikuna filoso-

fian historiasta. Filosofi voi tällöin vähentää "historian painolastia" ja karsia lähdeaineistoaan. Tämä tapa antaa parhaimmillaan lukijalle elämyksiä ja oivalluksia. Se ei silti ole sen ongelmattomampi kuin tarkempaan historialliseen analyysiin ja "sitatologiaan" perustuva tutkimus, koska myös siihen sisältyy harhautumismahdollisuuksia hyvien oikopolkujen varrella. Se, mikä meitä tässä ja nyt viehättää voi osoittautua tarkemmassa tutkimuksessa pulmalliseksi. "Sitatologinen" klassikkotutkimus on täsmällisempää siinä suhteessa, että lukijalle jää aina periaatteellinen mahdollisuus tarkistaa lähteet ja tulkinnan oikeellisuus (nyt tai vuosien kuluttua). Se on lukijaystävällinen toisessa mielessä kuin "näkemysellinen tutkiminen", sillä tutkijan on pakko esittää lähtökohtansa tarkasti.

Olen käyttänyt yllä tarkoituksellisesti ilmausta "hilpelämäinen tutkimisen tapa". Oman lukemiseni perusteella katson, että Hilpelä on kyennyt yhdistämään väitöskirjaansa sekä "sitatologisen" klassikkotutkimuksen että "näkemysellisen tutkimisen" aineksia. Tutkimuksen yksittäiset jaksot ovat tulkinnallisesti kiinnostavia, koska tutkimuksen yleinen viitekehys on ikäänkuin pakottanut tekijän sen yksittäisissä jaksoissa näkemyselliseen tutkimiseen.

Hilpelän ansio on myös se, että hän on välttänyt koulukunta-ajattelun karikoita. Hilpelä on käsitellyt koulukuntamaisesti oikeastaan vain kriittistä teoriaa, joka muodostaa väitöskirjan "sedimentoituneen" päätepiirteen. Kirjoitustapa on asiallinen olkoon arvioinnin kohteena fenomenologi, marxisti, utilitaristi tai kriittisen teorian edustaja.

Eräistä yksityiskohdista

Väitöskirjassa on runsaasti mielenkiintoisia detaljeja. Voimme lukea esimerkiksi, kuinka Luther pyrki totuuteen ohi uskonnollisen tradition hylkäämällä paaivin ja kirkolliskokousten auktoriteetin sekä katolisen kirkon tradition Raamatun tulkinnassa. Luther asetti yksilön omantunnon Raamatun tulkinnan totuudellisuuden koetinkiveksi. "Samaa mallia" noudatti myöhemmin Descartes ja filosofisesta kritiikistä, joka tähtäsi ihmisen vapauttamiseen perusteettomista ennako-oletuksista, tuli uuden ajan tieteen "ohjelmallinen" lähtökohta. Tai otettakoon esille hauskenpi detalji. Hegel ltkautti Schellingistä, että tämän filosofiasa absoluutti on kuin yö, jossa kaikki lehmät ovat mustia — kritiikin tarkoitus on tällöin sanoa, että Schellingin käsitys olevaisen ykseydestä on eriytymätön ja formaalinen.

Tällaisia oivaltavia yksityiskohtia väitöskirjassa on runsaasti. Nostaisin itse esille kaksi jaksoa, jotka ovat minua ilahduttaneet sinällään, kokonaisuudesta irroitettuina osina. Esitän ne sellaisina kuin ne itse koin ja väitöskirjan tekijää vapaasti lainaten.

Uuden ajan alussa universaalin moraalin kritiikki problematisoi moraalin perusteleminen. Luonnonoikeudellisissa teorioissa ajateltiin, että todellisuudella on immanentti merkitysrakenne. Jumala on luonut ihmisen toteuttamaan tiettyjä tarkoituksia ja ihmisellä on velvollisuus yksilön ja lajin säilyttämiseen, järjen käyttöön sekä velvollisuus sosiaalisuuteen. Näitä luonnonoikeuden ensimmäisiä periaatteita pidettiin

universaaleina moraaliperiaatteina, jotka sitovat kaikkia järjellisiä olentoja. Maailmanparantaminen oli moraalinen velvollisuus, se oli immanentin järjen tarkoituksen toteuttamista.

Ulkoa-annetut tarkoitukset eivät enää sopineet uuden ajan tieteen maailmankuvaan. Eettiset ideatit riistettiin ja moraalit valjastettiin palvelemaan maallisia inhimillisiä tarkoituksia. Moraalin perusteet joutuivat koetukselle uudella tavalla. Samalla kun universaali moraalit problematisoitiin, etiikka itsenäistyi hyläten uskonnolliset ja muut sitovat ennako-oletukset. Ongelmaksi nousi moraalin perusteleminen hyödyn ja tarkoituksenmukaisuuden termein. Utilitarismi oli tämän ajattelutavan johdonmukainen tulos. Se merkitsi moraalisen pitämisen sekä hyväksymisen ja paheksu-misen radikaalia uudelleenmäärittelyä. Velvollisuus ja moraalinen tunne eivät enää kelvanneet mittapuuksi — "tieteellinen moraalit" korvasi ne yksilön kalkyloivalla järjellä. Empiiris-tieteellinen rationaalisuus astui maailmankatsomuksellisten kysymyksenasettelujen tilalle.

Hilpelä on kuvannut tämän kehityskulun perusteita hyvin. Benthamin esityön kuvaus — tarkoitin tällöin esimerkiksi Hobbesia ja Smithiä utilitarismin edeltäjinä — jää tosin väitöskirjassa vähälle huomiolle. Tämä lienee seurausta siitä, että väitöskirjassa käsitellään ensisijaisesti mannermaista filosofiaa. Anglosaksisen filosofian antina on nähty vain englantilainen empirismi sekä utilitarismi. Niiden aatteellinen merkitys on kuitenkin oivallettu hyvin. Empirismi ja hyötymoraalit vastasivat hyvin nousevien kapitalististen yhteiskuntien tarpeisiin: moraalit maallistui ja yhteiset aktuaaliset edut tulivat moraalin suunnanantajiksi. Hyvinvoinnin ja onnen tavoitteet ovat sittemmin yhteiskunnallisessa käytännössä osoittautuneet pulmallisiksi kuten aikanaan universaaliset moraaliperiaatteetkin.

Moitteen voisi ehkä kohdistaa siihen, että väitöskirjassa ei ole huomioitu luonnonoikeusteorian "kumppania" eli yhteiskuntasopimusteoriaa tai sopimusteoriaa. Se oli esimerkiksi Benthamin kritiikin ensisijainen kohde (luonnontila ja sopimus ovat kuvitteellisia käsitteitä ja sellaisina väärä lähtökohtia päättelylle). Samanlainen huomautus on se, että empirismin ja utilitarismin kiinteä suhde liberalismiin, vapauden ideologiaan jää vähälle huomiolle.

Toinen hyvä yksittäinen jakso väitöskirjassa on Kantin transsendentaalista kritiikkiä pohtiva luku. Kuvaan lyhyesti sitä, mitä Hilpelä esittää järjen käytöstä. Kantin mukaan puhdas käytännöllinen järki säätää apriori moraalilain, joka on riippumaton kokemuksesta ja jolla ei ole empiriistä sisältöä. Tällainen moraalilaki on yleispätevä. Mutta voiko järki yksin määrätä tahtoa? Hume ja Rousseau esimerkiksi olivat eri mieltä. Kantin vastaus on lopulta se, että tahtomme horjuu jatkuvasti kahden vaiheilla: toimia apriorisen järjen periaatteen mukaan vai antaa tuokio aposterioriselle materiaalillemme määräysperusteelle. Järjen säätämän moraalilain seuraaminen vaatii erityistä ponnistusta ja koska ihminen ei ole pelkästään järjellinen olento, moraalilain tulee ilmetä ihmiselle imperatiivin muodossa.

Kant ajatteli, että ihminen saa moraalilainmiston kuvittelemalla, miten täysin järjelliset olennot toimisivat. "Tieteellisen moraalin" ja utilitarismin edustajat hylkäsivät tällaisen ideaaliyhteisöön kiinnittyvän lähtökohdan. He pyrkivät Kantin tavoin rationaalisuuteen, mutta päinvastaisesta suunnasta: empiriisten ha-

lujen ja tarpeiden rationaalien kalkyloinnin kautta. Eli tällöin on eksplikoitu myöhempiä etiikkaa varten hyvin vaikeasti ratkaistava dielema, joka on johtanut sillanrakennuspyrkimyksiin erilaisten koulukuntien välillä. Kantin seuraajat ovat pohtineet Kantin etiikan formalismin täydentämistä — toisaalla esimerkiksi utilitarismin piirissä on yritetty etsiä ”regulatiivisia periaatteita” rationaalien moraalisen agentin päätöksentekoa varten.

Hilpelä näyttää yhtyvän siihen mm. John Rawlsin edustamaan käsitykseen, että jokin utilitarismin muoto on ollut modernissa moraalifilosofiassa vallitsevana. Rawls ajattelee, että olemme pakotettuja valitsemaan utilitarismin ja ”intuitionismin” välillä ja todennäköisesti turvaamme johonkin välimuotoon tai muunnellun.

Entä kriittinen teoria? Onko se edellä mainitun kaltainen välimuoto? Hilpelä pitää sitä kritiikin muotojen sedimentoituneena pääteasteena. Kriittisen teorian piirissä on ymmärretty se, että idealistisen filosofian järjen ja vapauden valtakunnan realisointuminen on kivikkoisen tien takana. Moderni ihminen on materialismin ja instrumentalismin pauloissa ja talouden ja teknologian kehityksen huonojen piirteiden vanki. Niistä vapautuminen on rationaali eettinen tavoite. Sen on kuitenkin vaikea tavoite, koska ”subjektiivinen järki” on kahleissa eikä se yllä yleispäteviin arvoihin, ”objektiiviseen järkeen”. Vapautumisen tarkoitus on realisoida järjenmukainen yhteiskunta, jossa subjektiiviset ja objektiiviset tekijät ovat sopusoinnussa. Se on edellä mainitun kaltainen välimuoto, mutta se ei ole vain välimuoto tiettyssä nimetyssä maastossa, vaan kattavampi ja erilaisia kritiikin muotoja sybioiva kritiikin muoto.

Lopuksi

Olen edellä raaputellut vain pintaa Hilpelän moniaineeksisesta väitöskirjasta. Esittelemättä on monien muiden ohella jäänyt esimerkiksi Hegel, joka pyrki tekemään oikeutta sekä historialliselle näkemykselle että yleispätevyyden vaatimukselle. Hilpelä päätyy lopulta antamaan filosofialle kritiikkinä eli ”kriittiselle ajattelulle” eräitä kriteeri-ominaisuuksia, jotka kuvaavat sitä moninaisen ykseytenä. Tärkeimpinä kriteeri-ominaisuuksina esitetään (1) yleispätevyyden vaatimus; (2) ajatus, että totuus ei ole ”valaistusta”, vaan jotakin, joka kehkeytyy vähittäin useiden ihmisten dialogissa; (3) kriittinen ajattelu saavuttaa ”tietoisuuden tietoisuudesta” vain radikaalilla itereflektiolla; (4) kriittisen ajattelun tulee liittyä maailmaa muuttavaan toimintaan; (5) maailma on mieleemme operaatioiden välittämä; (6) väitteillämme tulee olla selvästi osoitettava yhteys empiriaan, sekä (7) filosofian tehtävänä on puhdistaa kieli epäselvyyksistä.

Nämä kriteeri-ominaisuudet ovat nousseet esiin kritiikin muotojen syklissä kehityksessä. Habermas on väitöskirjassa syklin pääteaste ja kuinka ollakaan kantilainen yleispätevyyden vaatimus on jälleen johtosijassa hänen filosofiansa. Sitä relativismin muotoa, jota vastaan Habermas kamppailee, voidaan nimittää postmodernistiseksi. Hilpelä kysyy: onko Habermas ritari, joka voittaa muodikkaan postmodernistisen relativismin. Hyvä kysymys, jonka ennustaja-vastajaksi Hilpelä ei ryhdy. Kysymys ilmentää kuitenkin hyvin väitöskirjan yleistä otetta: perinteeseen kiinnittyvän tutkimuksen sisältö lopulta hyvin ajankohtaisia näkemyksiä.

Maailman menoa

ERÄS 100-VUOTISNÄYTTELY

Eräänä sydäntalven iltana poikkesin Amos Anderssonin taidemuseoon katsomaan Santeri Salokiven (1886—1940) näyttelyä. Silloin oli tammikuu. Museon avarien hallien seinille oli ripustettu 125 taiteilijan työtä. Jo ovella tulvi kesän tunnelma vastaan ja mieleeni nousivat laulun sanat: No onkos tullut kesä nyt talven keskelle Salokiven töille ominainen kesän tuntu johtuu kaikesta siitä, että tämä suomalainen impressionisti, romantiikan ja Goethen ihailija kaipaisi etelän valoa ja maisemia. Suurimman osan tuotannostaan hän maalasi Italiassa ja Ranskassa. Pariisin ilmapiiri oli hänelle läheinen ja tuttu henkinen ilmasto. Toisaalta jo nuorena maalarina Salokivi oli löytänyt Suomen kauniin saariston merellisen luonnon, joka häntä jatkuvasti innoitti.

ma kom posti

KATSAUKSESTA

Katsauksen ulkoasua muutettiin vuoden 1986 lopulla. Sitä väljennettiin ja sille etsittiin uutta ilmettä. Tätä työtä jatketaan. Myös lehden sisällölliselle kehittämiselle on asetettu uusia tavoitteita. Tarkoituksena on tehdä Katsauksesta vähitellen monipuolisempi ajassa liikkuva kulttuurilehti. Tulevaisuus näyttää mihin tässä pystymme. Monipuolisuuden merkitsee aluksi uusien artikkelityyppien kuten haastattelujen ja erilaisten MAAILMAN MENOA kommentoivien

Hänen luonnonkuvissaan esiintyy myös henkilöhahmoja, kauniita naisia, joita hän erityisesti ihaili. Pariisissa asuessaan taiteilija maalasi paljon alastoman mallin mukaan. Nuoresta vaimostaan Salokivi on maalannut useita kevyen herkkiä muotokuvia, samoin tyttärestään, joka jo lapsesta lähtien sai usein olla taiteilijan mallina. Salokiven maalaamat muotokuvat ovat raikkaita, hetken tunnelman ja mallinsa luonteenomaiset piirteet ilmentäviä.

Maalauksellinen ote voimistui Salokiven kaksikymmentäluvun töissä, jotka ovat pääasiassa Pariisin puistoissa, toreilta ja kahviloista maalattuja. Ajan hengen mukaan taiteilija ei maalannut elämän ongelmia ja varjopuolia, vaan pyrki elämän kaudeuden puolestapuhujaksi. Hän kertoi ystävilleen maalaavansa sitä, mitä luonnossa näkee ja rakastaa. Hänen taiteessaan vetoavat katsojaan elämänmyönteisyys, kauneus ja ilo.

TL

ISRAELIN NYKYTAIDETTA

Israelin nykytaide esittäytyi kuuden taiteilijan voimin Helsingin Taidehallissa 7.1.—1.2.

Näyttelyn oli koonnut Jerusalemin Israel-museo. Edellinen Israelin nykytaiteen näyttely oli Helsingissä v. 1959.

Israelin kuvataide on nuorta ja se painiskelee edelleen omien kulttuuri-identiteettiongelmiensa kanssa.

Taidehallissa oli esillä Mosce Gershunin, Thibi Gevan, Michael Grossin, Gabi Klasmerin, Moshe Kupfermanin ja Nachum Tevetin töitä.

Nämä taiteilijat ovat osa siitä noin sadan taiteilijan joukosta, joka nykyisin vaikuttaa Israelissa.

Näyttelyn teoksissa oli runsaasti symboleja, kirjoituksia, lainauksia lauluista ja Raamatusta, Varsinkin Gershunin töissä on sodan symboleja, hakaristeja, Davidin tähtiä ja krusifikseja. Niissä on myös vahva eroottinen lataus. Myös Michael Grossin töissä ovat muoto ja väri alisteisia voimakkaalle tunteelle. Hän maalaa myös figuratiivisia muotoja säilyttäen näin töissään inhimillisen ulottuvuuden. Tevetin töistä löytää kokeilevan luovuuden. Hänen kaksi teostaan yllättävät monitasoisuudellaan ja ne toteutuvat pelkistettyinä abstraktioina. Taiteilija käyttää löytämiään esineitä uusissa merkityksissä ja hänen veistoksensa ovat täynnä suuntaa ja liikettä ilmaisevia kuvaviitteitä.

Moche Kupfermanin maalaukset ovat kerroksellisia, harmaita ja violetin sävyisiä, niistä tavoittaa keskityserien ahdistuksen.

Ahdistusta, kauhua, epätoivoa aistii myös Klasmerin katastrofin ja tuhon uhan ilmapiirissä liikkuvista suurokoisista maalauksista. Niissä monikasvoiset kuurot miehet huutavat maailman epätoivoista huutoa. Tämän ahdistuksen keskellä on tarpeen muistuttaa myös kauneuden yhä elävästä läsnäolosta. Se ei kuitenkaan tunnu itsestään selvältä, sillä Gevan teoksiin oli kirjoitettu hebreaksi kukan lehdelle sana kaunis.

Tässä näyttelyssä oli toteutunut eräs taiteen tehtävä, tehdä näkymätön näkyväksi. Nämä taiteilijat ovat maalanneet yhteisen kollektiivisen ja oman henkilökohtaisen ahdistuksensa ja tuskansa, jonka juuret voivat olla syvällä menneisyydessä.

TL

pienten juttujen ilmestymistä. Tarkoituksena on myös pöyhiiä OMAA KOMPOSTIA ja kertoa siinä tarkemmin niistä toiminnoista, joita Kriittisellä korkeakoululla on, mutta joita ei aikaisemmin ole Katsauksessa esitelty. Toiveemme on, että MAAILMAN MENON kommentointiin osallistuisivat myös Katsauksen lukijat. Vakaa aikomuksemme on säännöllistää lehden ilmestyminen. Tässäkin lukijoiden kirjoitukset olisivat avuksi.

AH

OHJELMATOIMINNASTA

Kelle sieluni annan?

Kriittisen korkeakoulun terapiasarja Kelle sieluni annan? on alkanut yleisömenestyksen merkeissä. Eri terapiasuunnauksista on selvästi suurelle yleisölle tarjolla liian vähän tietoa. Sarjan tavoitteena onkin selvittää niiden tavoitteita ja menetelmiä. Sarja jatkuu koko kevään ja sen kuluessa tarkastellaan noin viittätoista erilaista terapiasuuntausta.

Uudistuksia Neuvostoliitossa

Kriittinen korkeakoulu osui todella ajan hermolle, kun 2.2. kuultiin Säätöalossa NL:n tiede- ja kulttuurikeskuksen osastopäällikkö Kalle Liivin alustus viimeaikaisista uudistuksista Neuvostoliitossa. Liiv totesi aluksi, että välit menneisyyden kanssa on tehtävä ensin selviksi, jotta uutta voidaan rakentaa. Hän korosti myös, että vain laaja demokratia mahdollistaa uudistusprosessin, joka on välttämätön, vaikka vastustustakin esiintyy. Avoin ja julkinen keskustelu asioista on uuden politiikan ydinkohtia.

Talousuudistuksissa ei kuitenkaan ole kyse siirtymisestä markkinatalouteen, vaan tavoitteena on siirtää vastuuta alemmaksi, lähinnä erilaisille tuotantoyhteisöille ja ihmisille itselleen.

Taiteen alueella uutta ovat aiheet, joista ei ennen ollut lupa puhua. Myös muu ilmaisuuden vapautuminen on tapahtumassa.

Erikoistutkija Jyrki Iivonen Ulkopoliittisesta instituutista kiteytti koko uudistuspolitiikan neljään ydinkohtaan, jotka ovat hajauttaminen, avoimuus ja julkisuus, vastuullisuus ja demokraattisuus.

AH

LIISA KIESILÄINEN

Psykologi, projektisihteeri

Kasvatuskulttuuri- projektin tavoitteista ja käsitteistä

Koko päiväkodin ilmapiiri syntyy siellä työskentelevien ammatti-ihmisten, lasten ja lasten vanhempien yhteisistä ponnistuksista. Päiväkodin johtajaa voisi kuvata oman yhteisönsä ”kulttuurijohtajana”, jonka tärkein tehtävä on huolehtia päiväkodin perustehtävän toteutumisesta kulttuurisesti rikkaassa ilmapiirissä.

Kasvatuskulttuurilla tarkoitetaan sitä ilmapiiriä, jossa kasvatusta toteutuu. Kasvatus tapahtuu aina erilaisissa pienyhteisöissä. Näillä kaikilla on oma yhteisökulttuurinsa, jota vain sen yhteisön jäsenet voivat vaalia ja kehittää.

Tulevaisuutta ajatellen on tärkeää, että kasvatusyhteisöjen omaleimaista ja rikasta yhteisökulttuuria tietoisesti rakennetaan ja sen ylläpitämisestä tulee yleisesti hyväksytty kulttuuriarvo. Kriittisen korkeakoulun aloittaman kasvatuskulttuuriprojektin tarkoituksena onkin:

- etsiä ja kehittää kulttuurisesti hyviä sosiaalisen elämän, taiteellisen toiminnan ja tiedollisen omaksumisen muotoja,
- tarjota kasvattajille koulutuksen ja muun yhteistyön muodossa sellaista tukea, joka nostaa heidän itseluottamustaan ja auttaa kasvatusyhteisöjen sisäistä kiinteytymistä,
- tutkia ja hahmottaa kasvatuskulttuurin olemusta sekä kerätä kokemustietoa kasvatusyhteisöjen kehittämismahdollisuuksista.

Projektin vaiheita

Kasvatuskulttuuriprojekti aloitettiin syksyllä -84. Silloin huolena olivat suurten koulunuudistusten myötä tulleet hallinnollis-rationaaliset paineet pedagogiikkaa kohtaan. Tiukan hallinnollisen järjestyksen puristuksessa peruskoulu antoi vaikutelman hiukan jäykästä ja informaattista tietoa korostavasta opinahjosta. Projektia toteutettiin aluksi muutamassa koulussa säännöllisesti kokoontuvina opettajaryhminä sekä heidän toivomuksestaan järjestettyinä luento- ja keskustelutilaisuuksina.

Syksystä -85 projektin painopiste siirtyi Koneen Säätiön apurahan turvin varhaiskasvatukseen alueelle. Projekti toteutuu kahtena erillisenä kokeiluna kunnallisessa päivähoitokentässä: vuoden mittaisena, prosessuaalisena päiväkodinjohtajakoulutuksena sekä yhden päiväkodin sisäisen yhteistyön kehittämiskokeiluna. Kokeilujen päätavoitteena on herättää ammattikasvattajien keskuudessa keskustelua kasvatuskulttuurin tilasta kunnallisessa päivähoidossa sekä yhteistyössä heidän kanssaan etsiä toimintamalleja kasvatuskulttuurin kehittämiseksi.

Lapsen asema kulttuurin muutoksessa

Suuret muutokset suomalaisessa kulttuurissa ovat ratkaisevalla tavalla vaikuttaneet myös lapsen asemaan. Tämän päivän lapsi, toisin kuin ennen, on yhtä aikaa useiden pieniyhteisöjen jäsen, joilla kaikilla on lapseen kasvatuksellinen ote. Kodin arvomaailman välittyminen lapselle ensisijaisena saattaa olla monelle perheelle enää unelma. Lapsi kulkee kodin, päiväkodin, erilaisten kerhojen ja harrastusten väliä vanhempien ollessa usein vain saattajina lapsen matkoilla. Vanhemmat kokevat vaikeaksi, usein jopa turhaksi, tehtävänsä toimia lapselle tulvivan tiedon ja kokemusten suodattajina.

Toisaalta voitaisiin ajatella, että moniarvoisessa yhteiskunnassa näin toteutuikin kasvatuksen ihanne. Vai toteutuuko? Lapsi tuntuu tarvitsevan varhaiskehityksensä kasvualustakseen selkeän arvomaailman, joka sisäistyy häneen erilaisten muotojen, tapojen ja käytäntöjen kautta. Kasvatuskulttuuri voidaankin ymmärtää muotojen kautta tapahtuvaksi arvojen kasvattamiseksi lapsen mielessä.

Murrosikäisten nuorten kohdalla arvojen kokeilu ja kyseenalaistaminen on tärkeä osa kehitystä. Etäisyyden otto lapsuudenaikaisiin itsestäänselviin arvoihin antaa mahdollisuuden punnita vaihtoehtoja ja tehdä omia valintoja. Varhaisuutensa turvattomissa olosuhteissa kasvaneiden lasten on selvästi vaikea luoda itselleen uusia, rakentavia ihanteita, sensijaan nuoruusille tyypillinen valtakulttuurin vähättely ja normien rikkominen korostuu.

Yhden pysyvän kasvatusyhteisön ja sen arvomaailman vaihtuminen uusiin yhteisöihin on tuonut esiin monenlaisia kasvatuksellisia ongelmia. Vanhempien itsetunnon heikkeneminen kasvatusasioissa lasten siirtyessä päivähoitoon kodin ulkopuolelle sekä asiantuntijavallan lisääntyminen ovat eräitä maininkeja kasvatuskulttuurin murroksesta. Epävarmuutta ja vastuun siirtämistä päivähoiton ammattilaisille on lisännyt myös kasvatustiedon nopea lisääntyminen ja sen välittyminen palasina lasten vanhemmille. Samaan aikaan päivähoiton ammatti-ihmiset tuntevat voimattomuutta uuden suuren tehtävänsä edessä, jossa jatkuva muutostila antaa usein vain vähän mahdollisuuksia keskittyä toiminnan sisällölliseen ja laadulliseen kehittämiseen.

Kasvatustieteen jakautuminen useille yhteisöille vaatii uudenlaista kasvatuskulttuurin ymmärtämistä ja sen tietoista kehittämistä. Jokaisella lapseen vaikuttavalla yhteisöllä on vastuunsa vaikutuksistaan. Uudessa tilanteessa joudumme vakavasti kasvatuksen peruskysymyksen eteen: Mikä lasta kasvattaa?

Kasvatusyhteisön ilmapiiri

Yleisesti kasvatus nähdään tietoisesti lapseen suunnattuina kasvatustoimenpiteinä. Tosiasiassa suurin osa kasvatus toteutuu tiedostamattomasti lapseen vaikuttamalla. Lapsi kasvaa erilaisten elämysten keskellä. Voidaan puhua kasvatuksellisesta elämyskentästä. Lapsi kantaa itsessään mahdollisuutta kaikkeen siihen, mitä kulttuuri pitää arvokkaana ja tavoiteltavana. Kulttuurin olennaisin ominaisuus onkin jatkuvuus eli vahva kyky sisäistyä. Kuitenkin, jos lapsen kasvuympäristö ei

ylläpidä näitä kulttuurisesti tärkeitä arvoja sisältäviä muotoja, jää lapsen elämysmaailma kulttuuriperinnön suhteen köyhäksi.

Kodin ilmapiirin kasvatuksellisesta merkityksestä on paljon puhuttu ja sen merkitys on ilmeisesti ymmärretty. Muita kasvatusyhteisöjä tarkastellaan edelleen yksityisten ja ammatillisten kasvatustoimenpiteiden kautta. On ilmeisesti vaikea kuvitella, ettei vankan koulutuksen saaneiden kasvattajien muodostama yhteisö olisi aina kaikin puolin hyvä ja kasvattava. Tosiasiassa koulutettujen ammattikasvattajien johtamat kasvatusyhteisöt eivät ilman ponnisteluja toimi sen paremmin muuta kuin yhteisöt. Vaativassa tehtävässään ne saattavat sisältää monenlaisia paineita jopa vääristävään suuntaan.

Päiväkotiyhteisössä lapselle tärkein on luonnollisesti oma ryhmä, siinä elävä ilmapiiri, jonka laadusta omat hoitajat ja opettajat ovat pääasiallisesti vastuussa. Ryhmä on kuitenkin osa suurempaa kokonaisuutta, päiväkotia. Koko päiväkodin ilmapiiri syntyy siellä työskentelevien ammatti-ihmisten, lasten ja lasten vanhempien yhteisistä ponnistuksista. Päiväkodin johtajaa voisi kuvata oman yhteisönsä "kulttuurijohtajana", jonka tärkein tehtävä on huolehtia päiväkodin perustehtävän toteutumisesta kulttuurisesti rikkaassa ilmapiirissä. Päiväkoti on taas osa suomalaista yhteiskuntaa, jossa elävästä kulttuurista se ammentaa elinvoimaansa.

Päiväkodin kulttuuri elää yhteisön arvostamisessa sosiaalisissa, toiminnallisissa ja esineellisissä muodoissa. Näiden muotojen jatkuva tarkkailu ja tietoinen kehittäminen on kasvatuskulttuurin kehittymisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Kasvatusyhteisöissä elävän yhteiskulttuurin yleinen kehittäminen vaatii kuitenkin kasvatustyön arvostuksen kohoamista koko yhteiskunnassa. Uuden arvostuksen kautta kasvattajat voisivat saada tarvitsemaansa innostusta myös oman yhteisönsä kehittämiseen.

KIRJALLISUUTTA

Perheentupa Antti-Veikko (toim. Liisa Kiesiläinen) 1986.

Yhteisöjen ymmärtämisestä. Kriittisen korkeakoulun julkaisu no 4/86.

Turunen Kari 1985. Ihmisen ikävaiheet ja kasvatus.

Jyväskylän yliopiston julkaisu.

Turunen Kari 1986. Sielutieteen perusteet. Jyväskylän yliopiston julkaisu.

Turunen Kari 1986. Näkökulma pedagogiikkaan.

Kriittisen korkeakoulun julkaisu no 5/86.

Tilaa Katsaus, pohtiva kulttuurilehti.

Katsaus etsii uusia näkökulmia.

Katsaus on tuore ja ajankohtainen.

Katsaus antaa ajatuksia koko vuodeksi.

---

katsaus

katsaus

Vuoden 1986 Katsauksia on saatavana Kriittisen korkeakoulun toimistossa. Irtonumerot maksavat 10 mk ja koko vuosikerta 50 mk. Postikulut laskutetaan erikseen.

1/86 KARI E. TURUNEN: Minä kohtaan itseni ja maailman ANTTI MARJANEN: Raamatun synty ja kokoonpano SEPPO MATINVESI: Raamatun kääntäminen kielellisenä, opillisena ja yhteiskunnallisena ongelmana ESKO JALKANEN: Terveystemme yliaistilliset rakentajat KOSTI HELIMÄKI: Raittiusjärjestöjen tilanne IRMA SULKUNEN: Raittiusideologian synty ja menetelmät TERO MAKSIMAINEN: Raittiuden uudet ulottuvuudet.

2/86 KARI E. TURUNEN: Informaatio ja prosessi ESKO PAAKKOLA: Muutoksia Kriittisessä korkeakoulussa MATTI JOENSUU: Onko avioero ratkaisu vai onnettomuus? ANTTI-VEIKKO PERHEENTUPA: Järjestöt kulttuurin muutoksessa KARI E. TURUNEN: Ihmisen tunnistaminen kasvatuksen purustana HANNU VIRTANEN: Kuka sen arvokadon oikeastaan keksikään? TAPIO KAITAHARJU: Herätelijän vastuu.

3/86 KARI E. TURUNEN: Ajattelu persoonallisena voimana MARTTI LINDQVIST: Terveiden palvonta MARTTI LINDQVIST: Narsistinen uskonnollisuus AULIS JUNES: Nykyihmisen suhde tavaraan: tuota ja tuhoa ERKKI PIRTOLA: Kuvien palvonta — miten kuvilla vaikutetaan? MARKKU VALKONEN: Mitä kuvaa kumartaisit? PAULI ANNALA: Maailmansisäisyys ja epäjumalien synty TEUVO LAITILA: Kommentti edelliseen JUSSI PARVIAINEN — DAN SUNDELL: Temppuja, tarinoita, jumalaisia juonia.

4/86 KARI E. TURUNEN: Tuska, Ihanuus, Tuska, Hämmästyks, Suru MATTI LUOMA: Kulttuuritilanne Suomessa tänään MERJA HURRI: Mies 2000 — naisen näkökulma KARI E. TURUNEN: Salaiset ajatukset ja genius KATARIINA KAJANEN: Opettajan ja oppilaan suhde Herman Hessen romaaneissa UNTO TÄHTINEN: Mahatma Gandhin väkivallaton vastarinta TEO SANTAVUORI: Loppuvuoden maanjärityksiä.

5/86 KARI E. TURUNEN: Kenen ehdoilla? PAAVO KORTEKANGAS: Taivasperintö ja me JUHANI KIVELÄ: EVAn kulttuuripolitiikasta TAPANI SIHVOLA: Ars Mammona — taide talouden toimialaksi JUHANI PIETARINEN: Lyhyt analyysi Pentti Linkolan vihreän liikkeen tavoiteohjelman sisältämästä päättelystä LAURI HOLOPAINEN: Itsepuolustusta vai filosofista liikuntaa — mihin aikido ja muut budo-lajit kasvattavat? ERKKI HAARANEN: Dualistinen kulttuuri — ongelmien perusta.

6/86 KARI E. TURUNEN: Moraalista vapaa vyöhyke KAUKO KOMULAINEN: Postgraduate-koulutuksen tehtävästä nykyculttuurissa ANTTI KORPI: Näkökulma ajattelun seminaariin SIMO SKINNARI: Aikuiskoulutuksen ihmiskuvan avartamisesta ESKO PAAKKOLA: Informatiivisuudesta prosesseihin TAPIO VARMOLA: Joustavuus, dynaamisuus ja kilpailukyky: korkeakoulujen uudet vaat(t)heet MARKKU GRAAE: Vapaudesta keskinäisyydessä.